

POUČAVANJE FLAUTE NA PODRUČJU GRADA ZAGREBA OD NAJSTARIJIH PODATAKA DO 1940. GODINE

Turk, Barbara

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:744328>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VII. ODSJEK

BARBARA TURK

POUČAVANJE FLAUTE NA PODRUČJU
GRADA ZAGREBA OD NAJSTARIJIH
PODATAKA DO 1940. GODINE

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VII. ODSJEK

POUČAVANJE FLAUTE NA PODRUČJU
GRADA ZAGREBA OD NAJSTARIJIH
PODATAKA DO 1940. GODINE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: red. prof. art. Marina Novak

Student: Barbara Turk

Ak.god. 2019./2020.

ZAGREB, 2020.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

red. prof. art. Marina Novak

Potpis

U Zagrebu, 20. svibnja 2020.

Diplomski rad obranjen 28. svibnja 2020.

POVJERENSTVO:

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE

AKADEMIJE

Sažetak

Ovaj rad sadrži pregled povijesti poučavanja i sviranja flaute u Zagrebu. Najstarije razdoblje do 19. stoljeća vezano je za običaje Zagrepčana i tradiciju. Kontinuirano poučavanje flaute u glazbenoj školi moguće je pratiti od sredine 19. stoljeća i usko je vezano za djelovanje glazbene škole Hrvatskoga glazbenog zavoda. Politička situacija u Hrvatskoj odražava se i na djelovanje glazbene škole pa rad sadrži i povijesni kontekst događaja iz hrvatske prošlosti. Pojam Hrvatskog narodnog preporoda najbolje oslikava hrvatsku politiku 19. stoljeća. Taj je politički i kulturni pokret ostavio bogati trag i u skladbama flautista i skladatelja Franje Ksavera Čačkovića Vrhovinskog. U radu je naveden popis njegovih skladbi i cjelokupna glazbena karijera. Analiziran je način ocjenjivanja te je objašnjeno kategoriziranje učenika glazbene škole Hrvatskoga glazbenog zavoda. Kronološkim su redom iznijeta imena nastavnika flaute, a proučen je i njihov nastavni plan i program s usporedbom na današnji program. Prikazan je broj učenika po razredima kod pojedinih nastavnika. Popisane su skladbe koje su učenici izvodili na koncertima s osvrtom na vrstu i težinu glazbenih djela.

Ključne riječi: poučavanje flaute, Franjo Ksaver Čačković Vrhovinski, glazbeno školstvo u Zagrebu, glazbena škola Hrvatskog glazbenog zavoda.

Summary

This paper contains a review of teaching and playing of the flute in Zagreb. The oldest period, that lasts up to the 19th century, is related to tradition and customs of domestic people. Teaching the flute can be continuously traced from the middle of the 19th century and is narrowly linked to the music school of the Croatian Music Institute. The political situation in Croatia is reflected in the activity of the music school, so the paper brings the historical context as well. Croatian politics of the 19th century is the best portrayed in the Croatian National Revival. That political and cultural movement left a rich mark in the musical pieces of the flutist and composer Franjo Ksaver Čačković Vrhovinski. His carrier and musical pieces are presented in the paper. This paper also contains analyzed grading system and explained categorization of the pupils in the music school of the Croatian Music Institute. The names of the flute professors are listed in chronological order, as well as their curriculum compared to the today curriculum. Number of pupils is showed by class of each professor. The musical pieces, that the pupils played on concerts, are ranked by type and difficulty.

Key words: teaching the flute, Franjo Ksaver Čačković Vrhovinski, music education in Zagreb, music school of Croatian Music Institute.

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Metodologija istraživanja	5
3. Kratka povijest Zagreba u njegovanju glazbenog obrazovanja i sviranja flaute	6
4. Najraniji podatci o sviranju i poučavanju flaute	8
4.1. Franjo Ksaver Čačković Vrhovinski	8
4.2. Flauta u zagrebačkim orkestrima u 19. stoljeću.....	9
4.3. Flauta u kućnom muziciranju	9
5. Kratki pregled povijesti i poučavanja u glazbenoj školi Hrvatskoga glazbenog zavoda	10
5.1. Vrijednovanje polaska nastave, napredovanja i odlikovanja.....	12
6. Poučavanje flaute pri školi Hrvatskog glazbenog zavoda	13
6.1. Najstariji poznati nastavnici flaute	13
6.2. Razdoblje Josipa Grassea 1864.-1869.....	13
6.3. Razdoblje Vinka Dalibe 1870.-1882.....	14
6.3.1. Učevna osnova učione sviranja	14
6.3.2. Popis broja učenika učione sviranja Vinka Dalibe po razredima	16
6.3.3. Flautističke skladbe u javnim izvedbama u vrijeme Vinka Dalibe	17
6.4. Klaićeva era.....	18
6.4.1. Raspodjela učenika	18
6.4.2. Razdoblje Franje Potučeka 1883.-1905.....	19
6.4.2.1. Naukovna osnova učione sviranja	20
6.4.2.2. Popis broja učenika učione sviranja i učenika flaute Franje Potučeka po razredima	21
6.4.2.3. Popis flautističkih skladbi na koncertima u vrijeme F. Potučeka	24
6.4.3. Razdoblje od 1906. do 1913. godine	26
6.4.3.1. Popis broja učenika flaute po razredima od 1906. do 1913. godine	26

6.4.3.2. Popis flautističkih skladbi na koncertima od 1906. do 1913.	29
6.5. Razdoblje od 1924. do 1940.	30
6.5.1. Popis flautističkih skladbi na koncertima od 1924. do 1940.	30
7. Popis muzikalija knjižnice Hrvatskoga glazbenog zavoda.....	32
8. Popis flauti iz Pohrane Hrvatskoga glazbenoga zavoda	32
9. Zaključak	33
Bibliografija	34
Izvori	34
Literatura	36
Popis slika.....	37
Popis tablica	37
Prilozi.....	38

1. Uvod

Ovaj rad je nastao iz želje za otkrivanjem početaka poučavanja flaute u Hrvatskoj jer prije pisanja rada nisam bila upoznata s informacijama o poučavanju flaute prije druge polovice 20. stoljeća. Cilj istraživanja bio je prodrijeti do najstarijih tragova sviranja i poučavanja flaute te na jedno mjesto upisati sve informacije vezane za tu temu. Istraživanje se najvećim dijelom temeljilo na proučavanju nastave flaute u glazbenoj školi Hrvatskog glazbenog zavoda – najstarijoj i temeljnoj ustanovi glazbenog obrazovanja u Zagrebu.

U radu je objašnjen povijesni kontekst najstarijih spomena sviranja flaute koji sežu čak u 15. stoljeće te početaka glazbenog obrazovanja u Hrvatskoj. Iznesene su povijesne okolnosti iz vremena Hrvatskog narodnog preporoda u 19. stoljeću kada s radom počinje navedena glazbena škola Hrvatskog glazbenog zavoda, u daljnjem tekstu HGZ. Ta su strujanja vezana za stariju izvođačku praksu i hrvatsko skladateljstvo za flautu 19. stoljeća. Opisan je općeniti način poučavanja i ocjenjivanja u glazbenoj školi HGZ-a te raspodjela učenika po kategorijama. Istaknute su osobe iz ravnateljstva škole koje su zaslužne za njezin razvoj i poboljšanje kvalitete poučavanja.

U radu su navedena najstarija poznata imena nastavnika flaute koji su poučavali unutar glazbene škole Hrvatskog glazbenog zavoda i svi poznati podatci o načinu održavanja nastave flaute do 1940. godine. Prema razdobljima poučavanja pojedinog nastavnika, analiziran je nastavni plan i program za one nastavnike za koje je taj program poznat. Prikupljeni su podatci o broju učenika flaute za sve poznate školske godine. Navedena je i analizirana izvoditeljska praksa učenika, odnosno težina i vrsta skladbi s kojima su nastupali na učeničkim produkcijama. Ispisane su muzikalije iz arhiva HGZ-a iz kojih se može jasno vidjeti popularnost izvođenja pojedinih skladatelja i vrsta skladbi.

2. Metodologija istraživanja

Podatci u ovom radu temelje se na *Izvjescima* Hrvatskog glazbenog zavoda koji obuhvaćaju razdoblje od gotovo sto godina djelovanja te ustanove. Iz svakog *Izješća* su preuzeti podatci vezani za učenje i poučavanje flaute te koncertnih nastupa flautista. Na temelju ovih povijesnih izvora kronološkim su redom navedeni nastavnici koji su poučavani u *učioni svirala*, a kasnije u *učioni flaute*. Tu su pronađene *naukovne osnove* za navedenu *učionu*, tablica s objašnjenjem ocjenjivanja učeničkog napretka te je praćen broj učenika po razredima u svakoj školskoj godini za koju je pronađeno *Izješće*. Pred kraj svakog *Izješća* nalaze se programi s učeničkih koncerata. Tu su pronađene skladbe koje su svirali učenici flaute ili nastavnici te su kronološkim redom unesene u rad. U radu je komentirana struktura i težina tih skladbi s obzirom na godinu učenja svirača. Koncertne skladbe, ali i sve etide uspoređivane su s današnjim planovima i programima za osnovne i srednje glazbene škole u Republici Hrvatskoj. Svi nastupi učenika navedeni su pod poglavljem djelovanja njihovog nastavnika.

Iako je glazbena škola Hrvatskog glazbenog zavoda najznačajnija ustanova glazbenog obrazovanja grada Zagreba u godinama obrađenim u radu, rad sadrži i druge podatke o sviranju i poučavanju flaute prije nastanka te škole. Podatci su pronađeni u knjigama o povijesti Zagreba i općoj povijesti Hrvata. Podatci o najpoznatijem flautistu i skladatelju iz preporodnog razdoblja Franji Ksaveru Čačkoviću Vrhovinskom pronađeni su u knjizi hrvatskog povjesničara glazbe i njegovog imenjaka Franje Ksavera Kuhača. On je u svojoj knjizi *Ilirski glazbenici* posvetio čitavo poglavlje Čačkoviću Vrhovinskom, a u knjizi se nalazi i popis njegovih skladbi za flautu.

Osim samih podataka o poučavanju flaute, rad sadrži i isječke iz zagrebačke prošlosti kako bi se dao povijesni kontekst razvoja glazbenog obrazovanja u Zagrebu. Prikazan je način stjecanja učiteljskog obrazovanja u Hrvatskoj, zagrebački običaji, preporoditeljska politička strujanja i burni događaji 20. stoljeća. Podatci su pronađeni u knjizi Rudolfa Horvata *Povijest Zagreba* te u znanstvenom članku *Školstvo kao politikum: Opći školski red iz 1774.* koji govori o početku općeg i glazbenog obrazovanja za vrijeme vladavine Marije Terezije. Podatci iz opće hrvatske povijesti pronađeni su u uredničkoj knjizi *Povijest Hrvata*.

Najznačajnija građa za istraživanje povijesnog konteksta djelovanja glazbene škole i konzervatorija HGZ-a pronađene su u knjigama Antuna Gogle u kojima su kronološkim redom opisana zbivanja u HGZ-u od njegovog nastanka do 1937. godine te u knjizi Ladislava Šabana *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*.

3. Kratka povijest Zagreba u njegovanju glazbenog obrazovanja i sviranja flaute

Flauta je od davnih dana povezana s kulturnim događajima i običajima starih Zagrepčana, odnosno Gričana., Poveljom Bele IV. iz 1242. godine Gradec je postao slobodni kraljevski grad s pravom održavanja vlastitih sajмова, posebnim sudstvom i upravom, ali i sa svojim drevnim običajima. Među njima već u 15. stoljeću nalazimo podatak o paljenju *Ivanjskih krijesova*. Naime, svake se godine na *Ivanje* (24. lipnja) palio krijes na Trgu sv. Marka što je tradicionalno popraćeno velikom gozбом i zabavom. U isto stoljeće datira podatak da je zagrebačka svjetina plesala oko krijesa uz pratnju *dude* i *frule*.¹

Godine 1774. Marija Terezija donosi *Opći školski red* kojim je reformiran sustav školskog obrazovanja. Njime je stvoren temelj modernog školstva kakvog poznajemo danas te je smanjena kontrola crkve u obrazovnom aparatu. Važno je osnivanje *normalne škole* koja je služila i za obrazovanje učitelja.² Prema zakonu, u svakoj je pokrajini postojala samo jedna *normalna škola* u kojima su se obrazovali učitelji, a već izučenicima u drugim zemljama u toj je ustanovi kontrolirano znanje ukoliko su se željeli zaposliti u zemljama pod habsburškom vlašću. Za obrazovanje budućih učitelja bio je zadužen ravnatelj škole.³ Glazbena obrazovanost ili osnove poznavanja muziciranja vrlo su se cijenile u tom 18. stoljeću. Primjerice, glavni je kreator terezijanskoga Općeg školskog reda Ignaz Felbiger smatrao: „čovjek koji se kandidira za mjesto učitelja smatran je kvalificiranim ako je muzikalan, vodi zbor, malo svira orgulje te možda malo i piše.“⁴ I sama titulacija *učitelja* često se zamjenjivala s *kantorom*, crkvenim skladateljem i orguljašem u crkvi. Iz svega navedenog vidljivo je da se u terezijansko doba više cijenio glazbeni talent učitelja od njegovih pedagoških sposobnosti.⁵

Sve su se škole drugih vrsta morale ravnati prema *normalnoj školi*. Unutar te škole slušali su se predmeti koji služe kao priprema za studij, a među njima je navedeno stjecanje umjetničkih vještina.⁶ To bi se moglo odnositi na glazbu i likovnu umjetnost, no to je samo pretpostavka.

¹ Rudolf Horvat, *Zagreb, Povijest hrvatskoga glavnog grada* (Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, 1942.), 35.

² Ivana Hrobec, Vlasta Švoger, Školstvo kao politikum: Opći školski red iz 1774. *Anali za povijest odgoja Hrvatskog instituta za povijest*, Vol. 9.: 5-47. (2010.), 23.

³ *Ibid.*, 39.

⁴ *Ibid.*, 7.

⁵ *Ibid.*, 7.

⁶ *Ibid.*, 25.

Zanimljiv je podatak da je učiteljima bilo zabranjeno svirati u gostionicama ili sličnim kućama u svrhu zabave, poput svadbi i za crkvene blagdane.

Primarna ili normalna škola u Zagrebu je osnovana 1776. godine, a u sklopu nje je 13. svibnja 1788. godine otvorena i glazbena škola.⁷ Iako je bila u sastavu *primarne zagrebačke škole*, Muzička škola je imala zasebni nastavni plan i program. Nastava se održavala u Popovom tornju, a najviše su ju pohađali učiteljski kandidati u sklopu *normalne škole*, ali i građanstvo. U početku su održavani tečajevi za orgulje, pjevanje i *klavikord*, a na kraju 18. stoljeća i za gudačke i puhačke instrumente, no potonja dva samo fakultativno.⁸

U 19. stoljeću u cijeloj Europi pa tako i u Hrvatskoj političari počinju isticati nacionalne posebnosti. Program stvaranja nacionalnih država ulazi u politiku mnogih političkih elita. Takav program imao je i Hrvatski narodni preporod, kasnije nazvan Ilirskim pokretom. Politika preporoditelja poticala je isticanje svega nacionalnog, hrvatskog ili ilirskog. To su u prvom planu hrvatski kao službeni jezik, zatim hrvatska kultura u vidu običaja, likovne umjetnosti i glazbe. Trend u glazbi bilo je prerađivanje mnogih narodnih napjeva u instrumentalnu i vokalno instrumentalnu glazbu. Hrvatski su skladatelji svoja glazbena znanja upotrijebili za dizanje nacionalne svijesti naroda, a među takvima je bio i flautist i skladatelj Franjo Ksaver Čačković Vrhovinski čije će djelovanje biti opisano u kasnijem dijelu rada. S ciljem unaprjeđenja hrvatske glazbene kulture i obrazovanja, *Društvo skladoglasja za Hrvatsku u Zagrebu*⁹ je 1827. godine osnovalo glazbenu ustanovu čija su se imena kroz povijest mijenjala, a danas ga poznajemo kao Hrvatski glazbeni zavod.¹⁰ Ta će ustanova kroz ostatak 19. i 20. stoljeća postati središnje mjesto poučavanja glazbe i koncertnog života Zagreba. Hrvatski glazbeni zavod obrazovao je mnoge značajne hrvatske glazbenike, a svojim je djelovanjem utjecao i na šire područje od samog Zagreba, dakle na čitavu Hrvatsku te Sloveniju i Srbiju.¹¹

⁷ Ladislav Šaban, *Razvoj muzičkog školska u SR Hrvatskoj 1788.- 1968.*, (Zagreb: Štamparija „Obris“, 1968.), 16.

⁸ Ibid., 17.

⁹ Ivo Perić, „Preporodno doba“ u: *Povijest Hrvata*, ur. Franjo Šanjek (Zagreb: Školska knjiga, 2015.), 370.

¹⁰ Hrvatski glazbeni zavod. *O nama, povijest Zavoda*. [<https://www.hgz.hr/o-nama/povijest-zavoda-2/>] 15.5.2020. Godine 1847 Nakon uvođenja hrvatskoga kao službenog jezika, društvo mijenja ime u *Skladnoglasja društvo zagrebačko*. Zbog širenja djelokruga društva, mijenja se naziv u *Društvo prijateljah glazbe u Hrvatskoj i Slavonii* te *Društvo prijateljah muzike u Zagrebu*. Godine 1861. dobivanjem novčane potpore Sabora, uvjetuje mu se promjena imena u *Narodni zemaljski glazbeni zavod*, od 1895. *Hrvatski zemaljski glazbeni zavod*. Godine 1920. prelaskom HGZ-a pod državnu upravu 1920. godine, od 1925. on dobiva današnje ime Hrvatski glazbeni zavod.

¹¹ Franjo Ksaver Kuhač, *Ilirski glazbenici* (Zagreb: Matica hrvatska, 1893.), 6.

4. Najraniji podatci o sviranju i poučavanju flaute

4.1. Franjo Ksaver Čačković Vrhovinski

Jedan od najstarijih podataka o sviranju flaute u Zagrebu, ali i u Hrvatskoj jest podatak o skladatelju, flautistu i županijskom sucu¹² Franji Čačkoviću Vrhovinskom (1789.-1875.). Osim u Zagrebu, svirao je i u Njemačkoj gdje je nastupio pred bavarskim kraljem Maksimilijanom.¹³ Svirao je i u zagrebačkom sekstetu pod ravnanjem svog učitelja Ivana Padovca. Društvo se sastajalo u kući jednog zagrebačkog trgovca gdje su vježbali i priređivali zabave. Ovo je društvo 1826. godine došlo na ideju da osnuje privatno glazbeno društvo iz kojeg je nastao Hrvatski glazbeni zavod¹⁴ te je Čačković Vrhovinski tako postao jedan od suosnivača HGZ-a.¹⁵ U njemu je bio zaposlen kao načelnik tehničkog odsjeka.¹⁶ Godine 1827. sudjelovao je u osnivanju „filharmonijskog društva u Zagrebu“, današnje Zagrebačke filharmonije.¹⁷

Čačković Vrhovinski skladao je ponajviše za flautu uz pranju klavira ili flautu u komornom sastavu. Bio je pripadnik Hrvatskog narodnog preporoda, odnosno Ilirskog pokreta. Njegove su skladbe pod preporodnim utjecajem često bile u obliku varijacija za flautu na temu budnica i narodnih napjeva. Jako je cijenio Vatroslava Lisinskog pa su njegove melodije prisutne u Čačovićevom potpuriju "Vienac narodnih glasova". Franjo Ksaver Kuhač u knjizi *Ilirski glazbenici* njegovu glazbu ocjenjuje naivnom i male umjetničke vrijednosti.¹⁸ Ipak, vrijedan je njegov doprinos kulturi kroz sudjelovanje u osnivanju navedenih društava, ali i počecima muziciranja na flauti u Hrvatskoj.

Čačković Vrhovinski često je nastupao svirajući flautu na koncertima izvodeći vlastita djela. Tako nalazimo podatak da je 17.1.1829. priređena „javna akademija“ – koncert na kojem je Čačković izveo svoje djelo „Varijacije na ruski tema za flautu“.¹⁹ Još jedan koncertni događaj u kojem se spominje njegov nastup jest 1830. godine na koncertu povodom blagdana sv. Cecilije u Crkvi sv. Katarine u Zagrebu.²⁰ Osim u Njemačkoj pred bavarskim kraljem, nastupao

¹² Ladislav Šaban, *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda* (Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 1982.), 48.

¹³ Izvješće 1889./1890.: 3.

¹⁴ Antun Goglia, *Hrvatski glazbeni zavod 1827.-1927.* (Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare, 1927.), 3.

¹⁵ Izvješće 1878.: 3.

¹⁶ Kuhač, *Ilirski glazbenici*, 150.

¹⁷ Ibid., 149.

¹⁸ Ibid., 152.

¹⁹ Goglia, *Hrvatski glazbeni zavod 1827.-1927.*, 7.

²⁰ Ibid., 7.

je i u drugim državama: Češkoj, Italiji, Austriji i Sloveniji.²¹ Kuhač spominje kako su ga njegovi suvremenici, među kojima je bilo i mnogo preporoditelja, vrlo rado slušali i cijenili. Popis skladbi prema Kuhaču nalazi se u Prilogu 1.

4.2. Flauta u zagrebačkim orkestrima u 19. stoljeću

Godine 1873. u orkestru društva *Kolo*, svirao je flautist pod imenom Trincer.²²

Društvo *Vijenac* djelovalo je od 1839. godine s prekidom 1848. godine kada su zbog sukoba između Hrvata i Mađara mnogi bogoslovi napustili sjemenište.²³ Društvo se sastojalo isključivo od bogoslova iz zagrebačkog sjemeništa.²⁴ Članovi su bili pjevači, gudači, a s vremenom je nastao i puhački orkestar. Puhačka sekcija ansambla *Vijenac* je 1872./73. imala piccolo, flautu, klarinet, fagot, trombon, rog i kornet. Zanimljiva je natuknica da je upravo društvo *Vijenac* 1867. godine prouzvelo Zajčev zbor „U boj, u boj“ nakon što ga je dirigent društva *Kolo* odbio izvesti.²⁵ Naime, Vjekoslav Klaić je još kao mladi bogoslov uspio doći do nota i prepisao ih kako bi bogoslovi izveli tu skladbu.

U *Dačkom orkestru* koji je osnovao i vodio tada gimnazijski profesor Vjekoslav Klaić od sredine 70.ih godina 19. st. svirali su učenici zagrebačke gimnazije. Flautu su svirali Hugo Fischbach i Vladoje Dukat.²⁶

4.3. Flauta u kućnom muziciranju

Zanimljiv je podatak da je brat bana Jelačića, grof Gjuro Jelačić Bužimski bio flautist te je 70.ih godina 19. st. okupljao glazbenike na kućnom muziciranju u Demetrovoj ulici 7 gdje su vjerojatno izvodili komornu glazbu.²⁷

²¹ Kuhač, *Ilirski glazbenici*, 149.

²² Zdravko Blažeković, *Glazba osjenjena politikom, Studije o hrvatskoj glazbi između 17. i 19. stoljeća* (Zagreb: Matica hrvatska, 2002.), 159.

²³ *Ibid.*, 213.

²⁴ *Ibid.*, 213.

²⁵ *Ibid.*, 213.

²⁶ *Ibid.*, 238., 239.

²⁷ *Ibid.*, 245.

5. Kratki pregled povijesti i poučavanja u glazbenoj školi Hrvatskoga glazbenog zavoda

Rad HGZ-a je u njegovoj povijesti podržalo nekoliko moćnih pokrovitelja (mecena) među kojima je prvi i jedan od najutjecajnijih Maksimilijan Vrhovac, a tu spada i Juraj Haulik.²⁸ Prvo sjedište škole bilo je na Markovićevom trgu, zatim u prostorijama Gornjogradske gimnazije na Katarininom trgu, a 1876. godine seli se u novoizgrađenu zgradu na današnjoj lokaciji u Gundulićevoj ulici broj 6. Ova je lijepa zgrada pretrpjela teža oštećenja u nedavnom potresu koji je pogodio Zagreb 22. ožujka 2020.

Predsjedništvo HGZ-a činili su ugledni pojedinci koji većinom nisu bili profesionalni glazbenici. To su redom: Gustav Prandau 1827.-1828., Mirko Ožegović 1828.-1829., Josip Sermage 1829.-1833., Karlo Ivan Petar Sermage 1834.-1836., Antun Kukuljević 1836.-1846., Ivan Kralj 1847.-1854., Josip Bunjevac 1854.-1862., Dragutin Klobučarić 1862.-1886., Franjo Gašparić 1886.-1890., Vladislav Cuculić 1890.-1892., Julije Drohobecy 1892.-1919., Robert Schiebenschlein 1919.-1929., Antun Goglia 1929.-1946., Ivo Tijardović 1946.-1952.

Osim predsjednika, u ravnateljstvu se ističe sveučilišni profesor i povjesničar Vjekoslav Klaić (1849.-1928.) koji nikad nije bio ravnatelj, već uvijek druga osoba HGZ-a u službi zamjenika ravnatelja i predsjednika izvršnog odbora od 1890. do 1920. godine. On je sa svoje pozicije proveo mnoge reforme unutar glazbene škole HGZ-a, zapošljavao domaće, ali i po potrebi strane glazbenike i onda kada politika nije bila sklona inozemnom izboru, a sve u svrhu podizanja kvalitete poučavanja glazbe u HGZ-u.

HGZ su kroz njegovu povijest često pratili financijski problemi jer se financirao članarinama članova društva, školarinama i darovnicama bogatijih pojedinaca. Dio prihoda dolazio je od jutarnjih i večernjih *društvenih koncerata* na kojima su nastupali učenici, ali i nastavnici škole te drugi glazbenici. Kako je broj učenika rastao, potrebe su rasle pa su prihodi postali nedovoljni. Osobita je kriza nastala u vrijeme 1. svjetskog rata kada je vlada zabranila djelovanje HGZ-u, no djelatnost glazbene škole je nastavljena u smanjenom obujmu pa nije bilo produkcija. U potpunosti je ukinuta škola limenih i drvenih puhača jer je većina učenika pozvana u vojnu službu.²⁹ Godine 1916. u ratnim prilikama glazbena škola HGZ-a postaje konzervatorij te mijenja ime u *Konzervatorij hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda* ili

²⁸ Perić, „Preporodno doba“, 370.

²⁹ Goglia, *Hrvatski glazbeni zavod 1827.-1927.*, 104.

Hrvatski konzervatorij. Ime je ponajviše promijenjeno zbog krivog mišljenja pojedinaca da HGZ po ustroju i *učevnoj osnovi* nije ravan stranim visokim školama i konzervatorijima.³⁰ Vrhunac krize nastao je po završetku rata kada je zbog financijskih razloga ravnateljstvo odlučilo *Hrvatski konzervatorij* prepustiti u državne ruke,³¹ a HGZ je nastavio djelovati kao privatno glazbeno društvo što je ostalo do današnjih dana.

Nastava u glazbenoj školi HGZ-a organizirala se kroz učione (*učione gudanja, guslanja, glasoviranja, pjevanja*) pa je tako postojala i *učiona sviranja*. Naziv za *učionu sviranja* vjerojatno dolazi od riječi *svirala* kojim se u prošlosti nazivalo drvene instrumente tipa flaute i ostale drvene puhačke instrumente. Sve je takve instrumente često podučavao isti nastavnik još i početkom 20. st. Precizni naziv za flautu unutar *učione sviranja* nalazimo od 1890. što bi također mogla biti Klaićeva reforma jer upravo te godine on dolazi na pročelničko mjesto. Sve do tada, tijekom 19. stoljeća problematično je nazivlje za instrumente tipa flaute upravo iz razloga što se ona podučava zajedno s drugim drvenim puhačima. Kada se i navodi preciznije ime instrumenta, naziv „flauta“ nije standardiziran pa ju nalazimo pod izrazima *žvegla, frula, fučkalo, svirala* i sl. Proučavanjem *Izvješća*, s dosta se velikom sigurnošću može reći da *učionu sviranja* čine drveni puhački instrumenti i to najčešće flauta, oboa, klarinet i fagot.

Učenici koji su se školovali samo u HGZ-u za profesionalne glazbenike nazivali su se *pitomcima* i imali su obavezu sviranja u orkestru. Ostali učenici nazivali su se *diletantima* te su imali drugo primarno i opće obrazovanje, a glazbom su se bavili želeći nadopuniti svoje znanje.³² Od 1890. učenici se dijele na redovite, izvanredne i *frekventante* čiji će nazivi biti objašnjeni u kasnijem dijelu rada.

³⁰ Ibid., 105.

³¹ Ibid., 106.

³² Franjo Ksaver Kuhač, *Katekizam glazbe (prema I. C. Lobeu)*, 2. izdanje (Zagreb: Kugli i Deutsch, 1890.), 6. Kuhač primjećuje kako se diletante pogrešno označava kao nezallice što nam može reći da nisu imali preveliki ugled.

5.1. Vrjednovanje polaska nastave, napredovanja i odlikovanja

Na dolje prikazanoj slici vidljivo je da se bilježila učenička učestalost polazanja nastave. Tako su najučestaliji ocijenjeni *vrlo marljivima* pa redom prema onim manje učestalima: *marljiv, neprekinut, neizpitani*. Kategorija neispitanih se u izvješćima može često vidjeti, a razlog tomu mogao bi biti privatan karakter škole uz plaćanje. Na kraju izvješća, u više je navrata isticana fraza „tijekom godine izostali“. Odustajanje je stoga bilo dosta često što je i normalno za školu koja nije obavezna. Ocjene se nije nazivalo „uspjehom“ kao danas, već „ostvarenim napretkom“. One su iste kao i danas, osim što se današnji „nedovoljan“ tada nazivao „slab“. Nije poznato je li taj naziv upotrebljavan zbog nemogućnosti da se padne razred u privatnoj glazbenoj školi koja se plaćala ili je riječ „slab“ sama po sebi označavala nemogućnost prelaska na viši stupanj obrazovanja. Odlikovanja su poredana od najvišeg prema nižemu: *dar i zlatna knjiga, zlatna knjiga i javna pohvala*. Nije poznato od čega se sastojao dar i kakav je sadržaj zlatne knjige.

Polazak.	Napredak.	Odlikovanje.
v.m. = vrlo marljiv. m. = marljiv. n.p. = neprekinut. * Neizpitani.	odl. = odličan. v.d. = vrlo dobar. d. = dobar. dov. = dovoljan. sl. = slab.	a) dar i zlatna knjiga. b) zlatna knjiga. c) javna pohvala.

Imade ukupno izpitanih učenika i učenica 74.
U Zagrebu 27. Srpnja 1871.

Slika 1 Vrjednovanja učenika (Izvješće 1872.: 10.)

6. Poučavanje flaute pri školi Hrvatskog glazbenog zavoda

U ovom će dijelu rada biti prikazano poučavanje flaute unutar glazbene škole HGZ-a. Naveden je način ocjenjivanja i nagrađivanja učenika te se objašnjava podjela učenika u kategorije. Pregled se iznosi kronološkim redom prema nastavnicima koji su poučavali flautu. Nakon podataka o njihovim razredima (*učionama*), izdvojeni su poznati nastupi učenika flaute sa skladbama koje su izvodili. Kroz tablični prikaz analiziran je broj učenika flaute po godinama.

6.1. Najstariji poznati nastavnici flaute

Jedan od najranijih podataka o poučavanju flaute u Zagrebu možemo pronaći oko 1831. godine. Prema Ladislavu Šabanu, u katalogu *Razvoj muzičkog školska u SR Hrvatskoj 1788.-1968.* navodi se da su već 1833. godine na završnom koncertu HGZ-a pitomci nastupili svirajući flautu i klarinet. Autor teksta zaključuje da to ne bi bilo moguće kada se ti instrumenti ne bi poučavali u HGZ-u. On također pretpostavlja da je te instrumente poučavao Vladimir Ježek jer nakon njegove smrti 1835. nema sličnih podataka.³³

Od 1861. do 1863. *puhala* je do svoje smrti predavao Ivan Mallinger.³⁴

6.2. Razdoblje Josipa Grassea 1864.-1869.

Od 1864. do 1869. puhače instrumente je poučavao Josip Grasse (1836.-1884.).³⁵ Godine 1869. *učiona sviranja* je na kratko vrijeme ukinuta zbog nedostatka učenika. Puhački instrumenti nisu bili osobito popularni u to vrijeme iako se ravnateljstvo trudilo upisivati učenike u *učionu sviranja* kako bi kasnije imali dobre svirače u orkestru. U *Imeniku i razredbi učenikah odnosno učenicah narodnoga zem. glazbenoga zavoda u Zagrebu 1868. – 1869.* nalazimo podatak da *Učionu za svirale* vodi učitelj Josip Grasse. On je ujedno najstariji poznati učitelj flaute koji je pronađen u izvješćima HGZ-a. Pod kategorijom neispitanih učenika

³³ Šaban, *Razvoj muzičkog školska u SR Hrvatskoj 1788.-1968.*, 30.

³⁴ Blažeković, *Glazba osjenjena politikom, Studije o hrvatskoj glazbi između 17. i 19. stoljeća.*, 195.

³⁵ *Ibid.*, 195.

navedeno je jedno ime te pokraj njega u zagradi - „flauta“. Ovo je najstariji podatak pronađen u Izvješćima da se flauta ističe unutar *učione sviranja*.

Za nastavnika Grassea poznati je detalj koji govori o njegovoj teškoj ekonomskoj situaciji i maloj plaći, a vrlo je vjerojatno da se njegov slučaj može preslikati i na mnoge tadašnje nastavnike glazbe. Naime, opisujući ekonomsku poziciju učitelja glazbe, Zdravko Blažeković u svojem članku navodi dva Grasseova pisma upravi HGZ-a u kojemu on traži povećanje plaće.³⁶ U prvom pismu iz 1866. godine moli upravu za povećanje plaće sa 350 na 450 forinti jer kako tvrdi, prvi iznos nije dovoljan za osnovnu ljudsku egzistenciju. Štoviše, navodi kako ga je samo povremeno sviranje u orkestru Opere preko zime spasilo od gladovanja. HGZ nije bio u mogućnosti prihvatiti tu molbu što je vidljivo iz njegovog drugog pisma godinu dana kasnije. U tom pismu moli da mu se makar pozajmi 80 forinti kako bi si mogao kupiti odijelo ako već nije moguće stalno povećanje plaće. Navodi kako godinu dana nije mogao kupiti novo odijelo i da ga je zbog toga sram susretati se s drugim nastavnicima u školi jer je njegovo staro vrlo iznošeno. Uprava HGZ-a je ovu molbu prihvatila te je Grasse pozajmljenih 80 forinti otplaćivao 20 mjeseci po 4 forinte. Značajna je i činjenica da je plaća nastavnika sviranja bila jednaka plaći uredskog službenika i školskog domara škole.

Navedeni podatci iz današnje perspektive svakako su iznenađujući. Iz *Izvješća* je vidljivo da je Grasse nakon drugog pisma poučavao u školi još samo dvije naredne godine, odnosno do 1869. godine. Godine 1870. *učionu sviranja* preuzima Vinko Daliba, a Grasseova daljnja profesionalna sudbina nije poznata.

6.3. Razdoblje Vinka Dalibe 1870.-1882.

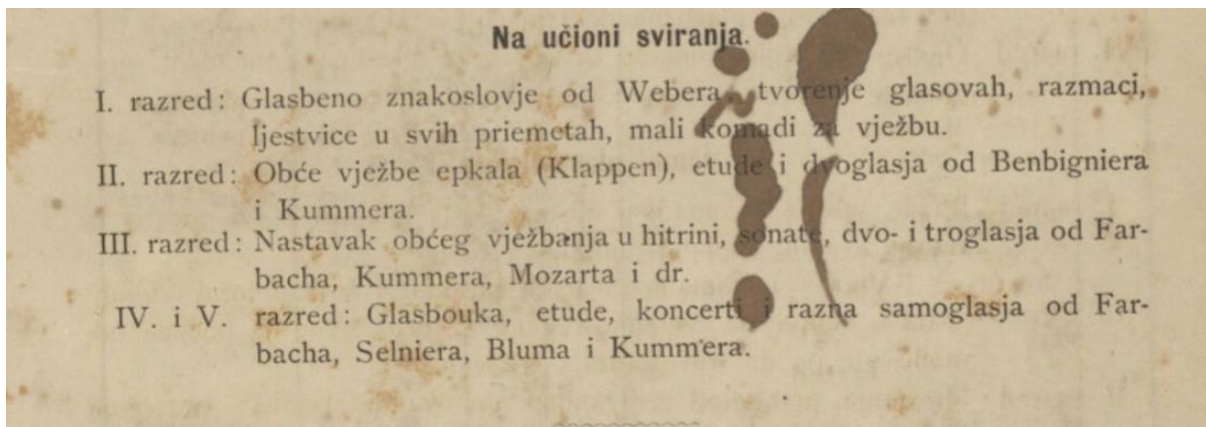
6.3.1. Učevna osnova učione sviranja

Poučavanje glazbe u HGZ-u u početku se odvijalo samo na osnovnoškolskoj razini. Godine 1877. u *Izvišću narodnoga zemaljskoga Glazbenoga zavoda* se nalazi *učevna osnova* za pojedine učione pa tako i za *učionu sviranja*. Iz njega je vidljivo da je pohađanje tečaja svirala bilo podijeljeno u pet razreda. Godinu ranije postojao je začetak takve *učevne osnove*,

³⁶ Zdravko Blažeković, „The economic position of Zagreb musicians in the sixties and seventies of the nineteenth century“, *International review of the aesthetics and sociology of music*. Vol. 15., No.2. (1984.), 136.

ali je trajanje tečaja bilo četiri godine, a navedene je godine osnova proširena i konkretizirana skladbama.

U početnim riječima iz *Izvjješća* godine 1876. autor teksta dokazuje prednosti polaznja škole HGZ-a pred privatnim poučavanjem. Kao potkrepu svojoj tezi, govori da učenici mnogo bolje shvate ritam kada „istozvučno (unisono) i u jedno glasbuju“.³⁷ Ako se izjava odnosi na nastavu glavnog predmeta, instrumenta, onda to znači da tada nije prakticirana individualna nastava. Druga pretpostavka može biti da nastava glavnog instrumenta nije bila u cijelosti individualna.

Slika 2 Učevna osnova Vinka Dalibe (*Izvjješće* 1877.: 5.)

Iz *Učevne osnove* vidi se da su prva dva razreda namijenjena usvajanju teoretskih osnova, zahvata i ljestvica. U program od drugog razreda pa nadalje uključeni su brojni dueti. Carl Wilhelm August Blum³⁸ je skladao duete za flautu i gitaru. Po svojoj težini bi u današnje vrijeme bili uključeni u srednjoškolski program. Skokovi, brza tempa i pasaže u tim tempima dosta su zahtjevni za osnovnu školu. Ipak, ne zna se jesu li se primjerice tempa prilagođavala uzrastu zbog nedostatka druge literature ili je jednostavno koncept poučavanja bio drugačiji. Također u izvješćima nije navedeno u kojem su uzrastu učenici upisivali glazbenu školu.

„Benbignier“ je vjerojatno krivo napisano ime za skladatelja Benoîta Tranquillea Berbiguiera³⁹ koji je napisao zbirku etida i skladbi za flautu tzv. starog sistema. Na samom početku zbirka sadrži popis zahvata.⁴⁰ Čitavi prvi dio zbirke nalikuje na početnicu, ali zbirka obuhvaća cijelo

³⁷ *Izvjješće* 1876.: 4.

³⁸ Carl Wilhelm Blum (1786.-1844.) njemački pjevač, gitarist i skladatelj. Najveći broj djela napisao je za gitaru i vokalno-instrumentalnu glazbu.

³⁹ Benoît Tranquille Berbiguier (1782.-1835.) Francuski flautist, pedagog i skladatelj. Napisao je vrlo velik opus od preko 200 skladbi, Primjerice razne fantazije, sonate i komornu glazbu. (Izvor: nastavni materijali prof. Marine Novak)

⁴⁰ Benoît Tranquille Berbiguier, *Nouvelle methode pour la Flute divise en trois Parties*, (1816.), 10.

osnovnoškolsko gradivo. U njoj je na početku objašnjeno teorijsko gradivo poput vrijednosti nota, mjere, predznaka, dinamika, trilera i kadenci.⁴¹ Ljestvice se poučavaju počevši od D-dura i paralelnog mola po kvartnom krugu.⁴² Obuhvaća i kraće skladbe koje čine repertoar za početnike za koje nije sigurno Berbiguierovo autorstvo. Tu su i skladbe uz pratnju *bassa continua* te dvoglasni dio koji problematizira intonaciju različitih alternativnih zahvata. Unutar knjige nalaze se i Berbiguierove etide *18 Exercices ou Etudes* koje su u današnjem Planu i programu namijenjene 1. razredu srednje škole.

6.3.2. Popis broja učenika učione sviranja Vinka Dalibe po razredima

Godina	Ukupni broj učenika	1.razred	2.razred	3.razred	4.razred	5.razred	6. razred	Neispitani
1868./1869.	1	1						
1870./1871.	2	1	1					
1872./1873.	5	4	1					
1873./1874.	5	4	1					
1874./1875.	6	4	2					
1876.	9	3	3	2	1			
1877.	9	3	1	3	1	1		
1878.	10	2	3	2	2	1		
1879.	11	4	1	2	2	1	1	
1880.	11	3	4	1	1	1	1	
1881	9	2	4	3	-	-	-	
1882.	7	1	1	1	2	-	-	2

Tablica 1 Popis broja učenika učione sviranja Vinka Dalibe po razredima

Iz navedene tablice je vidljivo da se od najstarijeg pronađenog *Izvešća* 1868./1869. broj učenika učione sviranja stalno povećavao sve do 1881. godine. Najveći broj učenika pohađa prva dva razreda kada dolazi do većih odustajanja, a broj se još više smanjuje prema višim razredima. Ipak, važno je uzeti u obzir da je do 1876. tečaj trajao 4 godine, od 1877. 5 godina, a od 1879. 6 godina (iako ova zadnja promjena nije potvrđena *naukovnom osnovom* ili sličnim, nego je samo u *Izvešću* izneseno da učenik pohađa 6. razred). Sivom bojom su označeni razredi koji nisu postojali u tim godinama zbog kraćeg trajanja tečaja.

⁴¹ Ibid., 11.-90.

⁴² Ibid., 92.

Uzevši u obzir različito trajanje tečaja kroz godine, iz tablice je vidljivo da je do najviših razreda došlo najmanje učenika. Učenici su se ispisivali odmah nakon 1. razreda, ali veće odustajanje može se primijetiti od 3. razreda. Do najvišeg i završnog razreda navedenih školskih godina nikad nije došao više od jednog učenika po godini, a u nekim godinama do završetka nije došao ni jedan učenik. Odustajanje je ponekad možda uzrokovano slabije ocijenjenim *napretkom* (*dobrim napretkom*, jer niže ocijenjenih nema), ali u *Izvješćima* je isto tako vidljivo da odustaju jednako i vrlo dobro i odlično ocijenjeni učenici koji su nagrađeni *darom* i/ili *zlatnom knjigom*.

Iz tablice se vidi da je bilo moguće i preskakanje razreda pa je tako npr. 1877. godine 2. razred pohađao jedan učenik, dok sljedeće 1878. godine vidimo da 3. razred pohađa dvoje učenika. To ne bi bilo moguće da jedan učenik nije preskočio jedan ili više razreda. Postoji jedino opcija da se prebacio iz neke druge škole, ali to je onda moralo biti doseljenje iz udaljenijeg mjesta jer je HGZ u to vrijeme bila vodeća ustanova za glazbeno obrazovanje u tom dijelu Hrvatske.

6.3.3. Flautističke skladbe u javnim izvedbama u vrijeme Vinka Dalibe

Potpuna slika izvođačke prakse *pitomaca* ne može se razaznati. U ovom će radu ona biti prikazana na temelju poznatih točaka sa školskih produkcija i sličnih koncerata koje se nalaze u izvješćima.

Godine 1878. skladbu „Briccialdi: Fantazija za flautu“⁴³ izveo je pitomac 5. razreda, a skladbu „Perschak: L' Homage, fantazija za flautu“ izveo je pitomac 4. razreda.⁴⁴ Ovdje se vjerojatno radi o grešci. Skladatelj se zove Adolf Terschak⁴⁵ što je vidljivo i kod drugih točaka gdje je izvedena skladba istog skladatelja.

Godine 1880. skladbu „Terschak: Rapsodia za frulu“ izveo je učenik 5. razreda.⁴⁶

Godine 1881.“ skladbu „Briccialdi: Mečta za frulu iz opere *Sonnambula*“ izveo je pitomac 3. razreda.⁴⁷

⁴³ Izvješće 1878.: 5., 15.

⁴⁴ Izvješće 1878.: 5., 15.

⁴⁵ Adolf Terschak (1832.-1901.) Češki skladatelj koji je flauti posvetio veliki broj skladbi. Pisao je većinom varijacije na opere teme - rapsodije, fantazije i sl., ali i tehničke vježbe za flautu.

⁴⁶ Izvješće 1880.: 4., 14.

⁴⁷ Izvješće 1881.: 4.

Godine 1882. skladbu „Trschka: Transkripcija iz opere Traviata za frulu uz glasovir“ izveo je učenik 4. razreda.⁴⁸ Ovdje se opet radi o pogrješi jer je prezime skladatelja Terschak.

Gotovo sve navedene skladbe sadrže varijacije na temu nekih opera. Varijacije se često sastoje od izmjena rastavljenih akorda u šesnaestinskim vrijednostima i sl. Nema mnogo interludija ili međustavaka u kojima flauta ne svira, skladbe sadrže puno skokova i brzog su tempa. Navedene karakteristike idu u prilog većoj težini izvođenja takvih skladbi. Iz popisa skladbi može se uočiti pravilnost izmjenjivanja 4. i 5. razreda u izvođenju navedenih skladbi. Iz toga možemo zaključiti da su one bile uobičajene za ovaj stupanj glazbenog obrazovanja. Za suvremene pojmove, ali i težnje što preciznijeg i savršenijeg izvođenja skladbi, one bi danas odgovarale sposobnostima i godinama učenja početka srednje škole. Uпитno je jesu li ih učenici mogli svirati u pravom tempu s pravim artikulacijama ili su se prilagođavale njihovom uzrastu i sposobnostima.

6.4. Klaićeva era

Godine 1890. na poziciju u ravnateljstvu HGZ-a dolazi poznati povjesničar i sveučilišni profesor Vjekoslav Klaić.⁴⁹ Sa svoje pozicije *pročelnika tehničkog odjela* provodio je mnoge značajne reforme unutar HGZ-a sve do prelaska glazbene škole HGZ-a pod državnu upravu 1921. godine. Razdoblje Klaićevog djelovanja u HGZ-u zbog njegovog se značaja naziva „Klaićevom erom“. Uz mnoge druge reforme, na njegovu su inicijativu napisane do tada najdetaljnije *naukovne osnove* za sve instrumente.⁵⁰ Ipak, prema izvješćima je *Naukovnu osnovu učione sviranja* vjerojatno sastavio učitelj *sviranja* Franjo Potuček još 1884. godine, a od 1890. ona se više ne navodi u izvorima. Klaić je izdao novi školski statut u sklopu kojega je napravljena raspodjela učenika na redovite, izvanredne i *frekventante*.

6.4.1. Raspodjela učenika

⁴⁸ Izvješće 1882.: 4.

⁴⁹ Šaban, *Razvoj muzičkog školska u SR Hrvatskoj 1788.- 1968.*, 100.

⁵⁰ *Ibid.*, 103.

Redoviti učenici polazili su samo školu Glazbenog zavoda i opredijelili su se za poziv glazbenika. Unutar školskog programa imali su i opće predmete. Za njih je pohađanje škole bilo u potpunosti besplatno.

Izvanredni učenici uz glazbenu su školu polazili neku drugu općeobrazovnu ustanovu poput gimnazija, stručnih i domaćinskih škola.

Frekventanti su učili predmete koje su sami odabrali, ali nisu mogli dobiti nikakvu kvalifikaciju nakon završetka školovanja u HGZ-u.⁵¹ Školu su plaćali ovisno o predmetima koje su pohađali. Valja istaknuti da su mnogi izvanredni učenici i *frekventanti* na temelju uspjeha i socio-ekonomskog statusa bili oslobođeni plaćanja zalaganjem ravnateljstva škole.

6.4.2. Razdoblje Franje Potučeka 1883.-1905.

Franjo Potuček je već godinu dana nakon uvođenja u dužnost učitelja *sviranja* sastavio *Naukovnu osnovu učione sviranja* koja je mnogo detaljnija od one Dalibine. Od 1884. godine Potuček predaje sviranje i teoriju glazbe, od 1886. godine nekoliko godina predaje *glasoviranje* (glasovir),⁵² a od 1899. opći nauk o glazbi⁵³. Navedeno može biti dokaz njegove svestranosti kao učitelja glazbe.

Školske godine 1888./1889. značajno je što u opisu vremena održavanja ispita Potučekove učione, nakon učione sviranja u zagradi pišu instrumenti od kojih se sastoji njegova učiona, a to su: „oboa, klarinett i flauta“.⁵⁴ Pronalaskom ovog podatka, sa sigurnošću se može reći da se *učiona sviranja* nije sastojala samo od „svirala“ tipa flaute već je obuhvaćala sve navedene drvene puhačke instrumente. Slični podatci nalaze se i u kasnijim izvješćima, no ovaj je jedan od najranijih.

Potuček se „zahvalio na službi učitelja sviranja“ iz nepoznatog razloga u mjesecu svibnju 1905. godine, usred trajanja školske godine. Nastava *učione sviranja* se dalje nije odvijala do kraja te školske godine.⁵⁵

⁵¹ Ibid., 104.

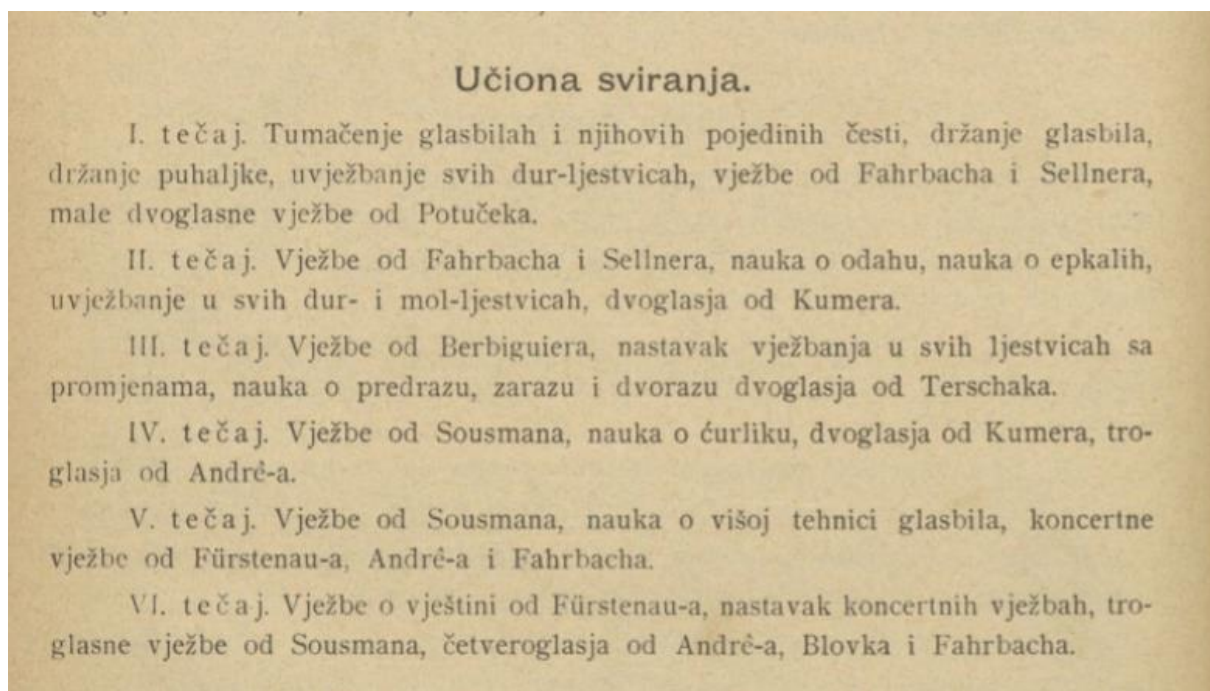
⁵² Izvješće 1884.: 10.

⁵³ Izvješće 1899./1900.: 38.

⁵⁴ Izvješće 1888./1889.: 4.

⁵⁵ Izvješće 1904./1905.: 26.

6.4.2.1. Naukovna osnova učione sviranja

Slika 3 Naukovna osnova Franje Potučeka (Izvešće 1885.: 8.)

Navedenu *Naukovnu osnovu učione sviranja* danas bismo mogli nazvati kratkim planom i programom za osnovnu školu. Svi su razredi načelno podijeljeni na teoretska znanja, ljestvice, etide i duete. Može se pretpostaviti da su *epkala* zapravo naziv za klapne zbog sličnog prijevoda u Dalibinoj *naukovnoj osnovi* – „epkala (Klappen)“. *Predraz* je predudar, *dvoraz* je grupetto, a *zaraz* bi mogao biti *Nachschlag*.⁵⁶ *Ćurlik* je zastarjeli izraz za triler koji se obrađivao u 4. razredu. Danas se ukrasi poučavaju u 3. i 4. razredu pa je stoga vidljivo da u ovom segmentu nije velika razlika u poučavanju. Tek u zadnja dva razreda spominju se “koncertne vježbe“ što bi vjerojatno trebalo podrazumijevati cikličke i ostale skladbe uz pratnju. Sličnosti sa današnjim planom i programom su u tri zbirke etida za koje prema skladateljima možemo pretpostaviti o kojim je zbirka riječ. To su Berbiguierove etide *18 Exercices ou Etudes*, Fürstenau *24 etide op. 125*⁵⁷ koje su u sadašnjem planu i programu namijenjene 2. i 3. razredu srednje škole i

⁵⁶ Vjenceslav Novak, *Priprava k nauci o glasbenoj harmoniji: za učiteljske školi* (Zagreb: Naklada Kr. Hr. – Slav. – Dalm. zemaljske vlade, 1889.), 84., 85.

Vjenceslav Novak izraze *Vorschlag* i *appogiatura* prevodi kao predraz, a *Doppelschlag* kao dvoraz.

⁵⁷ Fürstenau: *24 Tägliche Studien op.125*. [https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/a/ab/IMSLP456649-PMLP742348-ABFürstenau_24_T%C3%A4gliche_Studien_Op.125_Litolff.pdf] 15.5.2020.

Soussmannove *24 dnevne vježbe op.53* za 4. razred srednje škole.⁵⁸ Etide A. B. Fürstenaua⁵⁹ napisane su u svim durskim i moltskim tonalitetima te je svaka etida u drugom tonalitetu. Većina sadrži uvodni mirniji dio, kadencu i brzi tehnički dio, stoga u njima do izražaja dolaze i muzikalnost i virtuoзитet izvođača. Soussmannove etide obrađuju određeni tehnički problem poput dugih legata, trilera i drugih ukrasa, skokova i sl.

Kaspar / Gaspard Kummer⁶⁰ je autor dueta i tria za flautu, kratkih skladbi za flautiste početnike i osnovnu školu. Pomoću njih se učenici privikavaju na zajedničko sviranje, na slušanje intonacije i sl.

Sellner nije pisao za flautu nego je to skladatelj metodičke zbirke za obou i saksofon.

6.4.2.2. Popis broja učenika učione sviranja i učenika flaute Franje Potučeka po razredima

Godine Potučekovog poučavanja u tablicama su podijeljene u dva dijela. Prva tablica obuhvaća godine 1883. do 1889./1890. kada se flauta poučavala unutar *učione sviranja* zajedno s drugim drvenim puhačkim instrumentima.

Od dolaska Vjekoslava Klaića u upravu HGZ-a 1890. godine, posebno su navedena imena instrumenata. Tada dolazi i do podjele učenika na redovite, izvanredne i *frekventante*. Tako je Potučekovo razdoblje od 1890. do 1905. odijeljeno od starog načina bilježenja po *učioni sviranja*, a tri odvojene tablice prikazuju broj učenika po razredima zasebno kod redovitih, izvanrednih i *frekventanata*.

1. Razdoblje

Godina	Ukupni broj učenika	1.razred	2.r	3.r	4.r	5.r	6.r	Neispitani
1883.	6	1	1	2	1	1	-	-
1884.	6	2	1	2	1	-	-	-
1885.	6	3	1	-	1	-	1	-
1886.	6	2	2	1	-	1	-	-
1887.	4	2	2	-	-	-	-	-

⁵⁸ Heinrich Soussmann (1796.-1848.) njemački flautisti skladatelj, član nekoliko njemačkih orkestara, najpoznatiji po etidama za flautu. (Izvor: nastavni materijali prof. Marine Novak)

Soussmann: *Vingt-quatre études journalieres op.53*.

⁵⁹ Anton Bernhard Fürstenau (1792.-1852.) njemački skladatelj i flautist. Napisao je vrlo veliki opus za flautu, a najpoznatija je upravo njegova zbirka etida: 24 etide op. 125. (Izvor: nastavni materijali prof. Marine Novak)

⁶⁰ Kaspar Kummer (1795.– 1870.) bio je njemački flautist, pedagog i skladatelj. Njegov najpoznatiji učenik je Wilhelm Popp. Skladatelj je etida za flautu, dueta, tria i kvarteta. (Izvor: nastavni materijali prof. Marine Novak)

1887./1888.	9	3	2	2	1	-	-	1
1888./1889.	12	4	3	-	2	-	-	3
1889./1890.	9	2	2	3 ⁶¹	1	1	-	2

Tablica 2 Popis broja učenika *učione sviranja* Franje Potučeka

Ukupni broj učenika na početku Potučekovog rada bio je nešto manji od kraja Dalibinog poučavanja. Najveći pad je vidljiv 1887. godine, ali isto tako i nagli rast godinu kasnije koji je od tada i nastavljen. Zaključak o sve većem izostajanju učenika prema višim razredima ostaje isti kao i kod Dalibine *učione*.

2. razdoblje – ukupni broj svih učenika i redoviti učenici

Godina	Ukupni broj svih učenika	Izostali tokom godine	Ukupni broj redovitih učenika	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1891.	4	1?	4	1	1	-	-	-	1
1891./1892.	4	-	-	-	-	-	-	-	-
1892./1893.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1893./1894.	9	1i	1	1					
1894./1895.	8	-	-	-	-	-	-	-	-
1895./1896.	9	1f	2	-	2	-	-	-	-
1896./1897.	11	5	3	1		-	-	-	-
1897./1898.	8	1	1	-	1	-	-	-	-
1898./1899.	3	-	-	-	-	-	-	-	-
1899./1900.	5	1	1	-	-	-	-	-	-
1900./1901.	1	-	-	-	-	-	-	-	-
1901./1902.	2	-	1	1	-	-	-	-	-
1902./1903.	10	2	2	-	-	-	-	-	-
1903./1904.	9		2	-	-	2 ⁶²	-	-	-
1904./1905.	3	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablica 3 Popis ukupnog broja i broja redovitih učenika flaute Franje Potučeka

2. razdoblje - izvanredni učenici

Godina	Izvanredni	1.	2.	3.	4.	5.	6.
--------	------------	----	----	----	----	----	----

⁶¹ U ovom popisu nalazi se prvo žensko ime učenice *sviranja* - Vjekoslava Rafaelis .

⁶² Učenici sviraju i druge instrumente - klavir i violinu.

	učenici						
1891.	-	-	-	-	-	-	-
1891./1892.	2	-	2	-	-	-	-
1892./1893.	3	-	-	-	-	-	-
1893./1894.	2	1	-	-	-	-	-
1894./1895.	1	-	1	-	-	-	-
1895./1896.	2	1	-	1	-	-	-
1896./1897.	2	1	-	-	-	-	-
1897./1898.	1	-	1	-	-	-	-
1898./1899.	-	-	-	-	-	-	-
1899./1900.	-	-	-	-	-	-	-
1900./1901.	-	-	-	-	-	-	-
1901./1902.	-	-	-	-	-	-	-
1902./1903.	1	1	-	-	-	-	-
1903./1904.	2	-	2 ⁶³	-	-	-	-
1904./1905.	-	-	-	-	-	-	-

Tablica 4 Popis broja izvanrednih učenika flaute Franje Potučeka

2. razdoblje - *frekventanti*

Godina	<i>Frekventanti</i>
1891.	-
1891./1892.	2
1892./1893.	7
1893./1894.	6
1894./1895.	7
1895./1896.	3
1896./1897.	6
1897./1898.	5
1898./1899.	3
1899./1900.	4
1900./1901.	1
1901./1902.	1
1902./1903.	7
1903./1904.	5
1904./1905.	3

Tablica 5 Popis broja *frekventanata* flaute Franje Potučeka

⁶³ Jedan učenik uz to svira i klavir.

Od 1891. godine možemo sa sigurnošću govoriti o učenicima flaute izvan *učione sviranja*, odnosno ne uključujući ostale drvene puhačke instrumente. Prema ukupnom broju učenika flaute, koji je ostao podjednak broju učenika prijašnje *učione sviranja*, nameće se logična pretpostavka da je u *učioni sviranja* zapravo najviše bilo flautista.

Prema podjeli učenika, najviše flautista bilo je *frekventanata*, dakle onih koji su se flautom bavili kao neobaveznim tečajem. Broj redovitih i izvanrednih je podjednak. Najviše izostaje *frekventanata*, a najmanje izvanrednih. Postoje preskakanja razreda kao i kod Dalibine *učione sviranja*.

Broj učenika koji su završili svih šest razreda škole vrlo je mali. U 22 godine Potučekovog poučavanja samo je dvoje učenika završilo šest razreda, a troje učenika završilo je 5. razred. Prvi učenik koji je završio svih šest godina je Ivan Manzoni koji je završio školu 1885. godine, a drugi je redoviti učenik Robert Bauer iz Pisarovine koji je završio školu 1891. godine. Nije poznato je li razlog ovako malom broju završenih u strogosti učitelja, nezainteresiranosti ili financijskim nemogućnostima učenika.

6.4.2.3. Popis flautističkih skladbi na koncertima u vrijeme F. Potučeka

Godine 1883. skladbu „Fahrbach: Fantasie original za frulu“ izveo je učenik 4. razreda.⁶⁴

Godine 1884. skladbu „Terschak: Concertino za frulu“ izvodi učenik 5. razreda.⁶⁵

Godine 1885. skladbu „W. Popp: Švedski koncert za frulu“ izvodi učenik 6. razreda.⁶⁶

Godine 1889. skladbu „W. Popp: Adagio i finale iz 5tog koncerta za frulu“ izvodi učenik 4. razreda.⁶⁷

Godine 1891. skladbu W. Popp: Koncert za frulu“ izvodi učenik 6. razreda.⁶⁸

Godine 1892. skladbu skladbu „Popp: Pjesma od Mendelssohna, solo za flautu“ izvodi izvanredni učenik drugog razreda, a skladbu „Steckmest: Pjesma od Abta, solo za flautu“ *frekventant*.

⁶⁴ Izvješće 1883.: 4., 13.

⁶⁵ Izvješće 1884.: 5., 19.

⁶⁶ Izvješće 1885.: 5., 18.

⁶⁷ Izvješće 1888./1889.: 5., 26.

⁶⁸ Izvješće 1891.: 20., 38.

Godine 1893. skladbu „W. Popp: op 266. Adagio iz švedskog koncerta za flautu uz pratnju glasovira“ izvodi *frekventant*.⁶⁹

Godine 1894. skladbu „Popp: La Caravane“ izvodi izvanredni učenik 2. razreda.⁷⁰

Godine 1895. skladbu „Popp G. 5me Morceau de Concert, op. 113.“ izvodi izvanredni učenik 3. razreda.⁷¹

Godine 1897. skladbu „Steckmest: Fantazija za flautu“ izvodi redoviti učenik.⁷²

Godine 1900. skladbu „Fahrbach: Koncert za flautu op. 10“ izvodi redoviti učenik 1. razreda solo pjevanja kojem je flauta samo „nuzgredni“ odnosno izborni predmet.⁷³

Godine 1903. skladbu „Abt: Pjesma za flautu“ svira *frekventant*.⁷⁴

Godine 1904. skladbu „Popp V.: Švedski koncert za flautu – Adagio i Finale“ izvodi *frekventant*.⁷⁵

Godine 1904. skladbu „Popp: Fantazija iz opere Rigoletto“ svira *frekventant* višeg tečaja, 2. razreda.⁷⁶

Godine 1904. skladbu „Popp: Fantazija za flautu“ svira *frekventant* višeg tečaja, 1. razreda.⁷⁷

U Potučekovom razdoblju očita je velika popularnost izvođenja Poppovih⁷⁸ djela za flautu. Kao i u vrijeme nastavnika Dalibe, riječ je najviše o fantazijama. One se sastoje od teme koja je zapravo melodija iz neke druge skladbe, obično opere te varijacija na temu. U varijacijama dolazi do izražaja virtuozi izvođača. Navođenje djela nije precizno pa se ponekad skladatelj na čiju je temu napisana fantazija navodi kao autor skladbe. Tako je npr. jedna skladba iz Steckmestove zbirke fantazija na temu skladatelja Franza Abta navedena kao „Abt: Pjesma za flautu“.⁷⁹

⁶⁹ Izvješće 1892./1893.: 55.

⁷⁰ Izvješće 1894./1895.: 21., 46.

⁷¹ Izvješće 1895./1896.: 30., 56.

⁷² Izvješće 1896./1897.: 54.

⁷³ Izvješće 1899./1900.: 22., 23., 61.

⁷⁴ Izvješće 1902./1903.: 44.

⁷⁵ Izvješće 1903./1904.: 44.

⁷⁶ Izvješće 1903./1904.: 47.

⁷⁷ Izvješće 1903./1904.: 49.

⁷⁸ Wilhelm Popp (1818.-1903.) njemački flautist i skladatelj bogatog opusa od 600 skladbi. Godine 1867. postaje solo flautist filharmonijskog orkestra u Hamburgu. (Izvor: nastavni materijali prof. Marine Novak)

⁷⁹ Steckmest: *Fantasies brillantes sur des chansons favorites pur la flûte*

[[https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/92/IMSLP100990-PMLP207226-Steckmest -
Fantaisies_brillantes_No.1_FlPt.pdf](https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/92/IMSLP100990-PMLP207226-Steckmest_-_Fantaisies_brillantes_No.1_FlPt.pdf)] 15.5.2020.

6.4.3. Razdoblje od 1906. do 1913. godine

Petero novih imena na poziciji nastavnika flaute u svega sedam godina, navodi na zaključak da uprava škole ima problema sa pronalaženjem stalnog nastavnika flaute nakon Potučekovog odlaska. Ovdje su kronološkim redom stupanja u službu navedena imena tih nastavnika.

Godine 1906. pomoćni učitelj flaute i klarineta postaje Josip Jirsa, prvi Potučekov zamjenik.⁸⁰

U veljači 1910. godine „privremeni namjestni učitelj“ flaute i klarineta postaje Šimun Zamola.⁸¹

U listopadu 1910. godine „privremeni namjestni učitelj“ flaute postaje Rudolf Zankel.⁸²

U akademskoj godini 1911./1912. nema stalno namještenog nastavnika flaute već je u ljetopisu škole navedeno da je te godine učionu sviranja poučavalo više nastavnika. Navedeni su imenom nastavnici za svaki drveni puhački instrument. Flautu je poučavao Josip Hirschrodt.

Početak akademske godine 1912./1913. „namjestnim učiteljem“ flaute postaje Ladislav Šredl.⁸³

6.4.3.1. Popis broja učenika flaute po razredima od 1906. do 1913. godine

Godina i učitelj	Ukupni broj svih učenika	Ukupni broj svih izostalih	Ukupni broj redovitih učenika	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1905./1906.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1906./1907. Josip Jirsa	3	1	-	-	-	-	-	-	-
1907./1908. Josip Jirsa	2	1	-	-	-	-	-	-	-
1908./1909.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1909./1910. Šimun Zamola	4	-	1 ⁸⁴	-	-	-	-	-	-
1910./1911. Rudolf Zankel	5	-	-	-	-	-	-	-	-

⁸⁰ Izvješće 1907./1908.: 6., 7.

⁸¹ Izvješće 1909./1910.: 8., 9.

⁸² Izvješće 1910./1911.: 8., 9.

⁸³ Izvješće 1912./1913.: 8., 9.

⁸⁴ U imeniku ga nema.

1911./1912. Josip Hirnschrodt	6	-	-	-	-	-	-	-	-
1912./1913. Ladislav Šredl	6	1	-	-	-	-	-	-	-

Tablica 6 Popis ukupnog broja i broja redovitih učenika flaute od 1906. do 1913. godine

Godina	Izvanredni učenici	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1905./1906.	-	-	-	-	-	-	-
1906./1907. Josip Jirsa	-	-	-	-	-	-	-
1907./1908. Josip Jirsa	-	-	-	-	-	-	-
1908./1909.	-	-	-	-	-	-	-
1909./1910. Šimun Zamola	1 ⁸⁵	-	-	-	-	-	-
1910./1911. Rudolf Zankel	1	1	-	-	-	-	-
1911./1912. Josip Hirnschrodt	1	1	-	-	-	-	-
1912./1913. Ladislav Šredl	-	-	-	-	-	-	-

Tablica 7 Popis broja izvanrednih učenika flaute od 1906. do 1913. godine

Godina	<i>Frekventanti</i>
1905./1906.	-
1906./1907. Josip Jirsa	3
1907./1908. Josip Jirsa	2
1908./1909.	-
1909./1910. Šimun Zamola	2
1910./1911.	4

⁸⁵ U imeniku ga nema, dakle nije pronađeno koji je razred bio.

Rudolf Zankel	
1911./1912. Josip Hirnschrodt	5
1912./1913. Ladislav Šredl	6

Tablica 8 Popis broja *frekventanata* flaute od 1906. do 1913. godine

Kao što je već spomenuto, nakon Potučekovog odlaska ravnateljstvo HGZ-a je teško pronalazilo nove nastavnike flaute, a i oni koji su dolazili često su se mijenjali. Nestalnost se osjetila i na ukupnom broju učenika čiji je rast zabilježen tek od 1910. godine. U ovih sedam godina bio je samo jedan redoviti i troje izvanrednih učenika od kojih ni jedan nije došao dalje od 1. razreda. Kao i u Potučekovom razdoblju, broj *frekventanata* je najveći.

6.4.3.2. Popis flautističkih skladbi na koncertima od 1906. do 1913.

Godine 1910. skladbu „Molique: Koncerat za flautu. II. I III. stavak“ izvodi *frekventant*.⁸⁶

U Izvješću se nalazi podatak da su u ovoj akademskoj godini nabavljene „muzikalije za arkiv“ među ostalima i djelo za flautu: „Bach: Suita h mol za flautu, 2 gusle, violu, violoncello i kontrabas. (Partitura i orkestralni glasovi)“.⁸⁷

Godine 1912. skladbu „Kuhlau: Sonata za flautu op. 83. br. 2.“ izvodi *frekventant*.⁸⁸

Moliqueov⁸⁹ II. stavak koncerta vrlo je pjevan stavak i sporijeg je tempa. Kroz ovaj stavak učenici vježbaju izdržavanje daha u dužim frazama. Treći stavak je zahtjevan zbog čestih šesnaestinskih skokova za oktavu u brzom tempu. Kuhlau⁹⁰ Sonata po težini pripada srednjoškolskoj razini sviranja.

U ovom razdoblju sve su skladbe ciklička djela. Primjetan je napredak u preciznosti navođenja imena skladatelja i naziva skladbe. Ako se može suditi na temelju jedine tri poznate izvedene skladbe za flautu iz ovog razdoblja, promijenjena je i uobičajena praksa izvođenja većinom fantazija na operne teme.

Značajno je i naručivanje Bachove Suite u h-molu jer nam to govori da je nastavnik flaute bio upoznat s tom skladbom te ju je vjerojatno naručio s namjerom da uđe u repertoar flautista glazbene škole HGZ-a. Na temelju prijašnjih koncerata možemo pretpostaviti da se ovo djelo do tada nije izvodilo.

⁸⁶ Izvješće 1909./1910.: 49.

⁸⁷ Izvješće 1910./1911.: 35.

⁸⁸ Izvješće 1911./1912.: 55.

⁸⁹ Bernhard Molique (1802.-1869.) Njemački violinist i skladatelj. Prijateljevao je s poznatim reformatorom flaute Teobaldom Böhmom. Skadao je Koncert za flautu i orkestar u d-molu op.69., 6 melodija op.36 za flautu (violinu) i klavir, Kvintet za flautu i gudače u D-duru op.35 i dr.

Molique, Bernhard: *Flute concerto op.69.*

http://ks.petruccimusiclibrary.org/files/imglnks/usimg/0/08/IMSLP103381-PMLP211300-Molique_Flute_Concerto_op69_Flute.pdf 15.5.2020.

⁹⁰ Friedrich Kuhlau (1786.-1832.) danski skladatelj i pijanist, nazivan *Beethovenom flaute*. Velik dio opusa je posvetio flauti. Napisao je brojne skladbe za flautu i klavir, solo skladbe za flautu, dua, trija, kvartete i kvintete. (Izvor: nastavni materijali prof. Marine Novak)

6.5. Razdoblje od 1924. do 1940.

Ovdje su navedeni najstariji podatci iz vremena prelaska glazbene škole HGZ-a pod državnu upravu 1920./1921. godine.⁹¹ Izvori za navedene podatke su *Izvještaji Kraljevske/Državne muzičke akademije u Zagrebu*. Flauta i drugi puhački instrumenti u ovom se razdoblju nisu predavali na akademskoj razini koja se tada nazivala *Visoka škola*, već samo u „nižoj“ (osnovnoj) i srednjoj školi. Osnovna škola trajala je tri, a srednja šest godina.⁹²

Od 1924. do 1932. godine flautu na *Kraljevskoj/Državnoj muzičkoj akademiji* predaje „eksterni učitelj“ Karlo/Dragutin Krasnošenski, „član orkestra Narodnog kazališta“. Čini se da si je ovaj nastavnik stranog podrijetla s vremenom nadjenuo hrvatsku verziju svog imena. Tako Karla Krasnošenskog od 1925. godine nalazimo pod imenom Dragutin.

Od 1932. do 1935. godine flautu predaje Juraj Hus „član orkestra Narodnog kazališta“. On je 1931. godine bio učenik 4. razreda srednje škole što je poznato iz programa produkcije te godine. Prema ovom podatku, on je naslijedio svog učitelja iako još nije do kraja završio srednjoškolsko obrazovanje koje je tada trajalo šest godina.

Akademске godine 1939.-1940. na mjesto nastavnika flaute vratio se Karlo/Dragutin Krasnošenski.⁹³

6.5.1. Popis flautističkih skladbi na koncertima od 1924. do 1940.

Godine 1927. izvedena je skladba „Bach: Suita h-mol“ te su navedeni svi njezini stavci.⁹⁴ Nije poznato tko je ovu skladbu izveo. Ovo je prva poznata priredba na kojoj je izvedena navedena suita nakon više od 15 godina od njezine nabavke za arhiv škole.

Akademске godine 1929./1930. skladbu „J. L. Tulon: Deveti koncert br. 9, op. 91. – za flautu i klavir“ izvodi učenik 4. razreda srednje škole u klasi nastavnika K. Krasnošenskog.⁹⁵ „Tulon“ je pogrešno napisano prezime za skladatelja Jeana Louisa Tuloua⁹⁶, a naziv skladbe je zapravo

⁹¹ Goglia, *Hrvatski glazbeni zavod 1827.-1927.*, 112.

⁹² Izvještaj 1934./1935.: 5., 6.

⁹³ Izvještaj 1939./1940.: 7., 33.

⁹⁴ Izvještaj 1927./1928.: 28.

⁹⁵ Izvještaj 1929./1930.: 32.

⁹⁶ Jean Louis Tulou (1786.-1865.) francuski je flautist, skladatelj i profesor flaute na pariškom konzervatoriju. Osim Grand sola, za flautu je skladao i koncerte, fantazije te školu za flautu. (Adorján 2009.: 468.)

Tulou: *Grand solo no .9 op. 91*. https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/94/IMSLP267154-PMLP432717-Tulou_Solo_No9_op91_Flute.pdf 15.5.2020.

Grand solo no .9 op. 91. Skladba je napisana za flautu uz pratnju gudačkog kvarteta. Romantičarskog je stila, sastoji se od tri dijela brzi-polagani-brzi s time da prvi i treći dio sadrže istu početnu temu. Skladba prema sadašnjim kriterijima nije teška za 4. razred srednje škole. Ipak, treba uzeti u obzir da je to učeniku vjerojatno tek 7. godina učenja instrumenta jer je u to vrijeme osnovna škola trajala 3 godine.

Godine 1931. skladbu „F Büchner: op. 50. Koncert F-dur za flautu“ izvodi Juraj Hus učenik 4. razreda srednje škole⁹⁷ za kojeg je navedeno da je godinu dana kasnije postao učitelj i član Narodnog kazališta⁹⁸. Iste godine skladbu „Büchner: Koncert C-dur op. 64.“ izvodi učenik 5. razreda srednje škole.⁹⁹ U ovim cikličnim skladbama raspored stavaka je klasičan: brzi-polagani-brzi.¹⁰⁰ Prvi stavak koncerta u C-duru neobične je strukture jer sadrži tri kratke kadence umetnute između dijelova u tempu. Drugi stavak nosi naslov Serenade, a u treći je najvirtuozniji s oznakom *Più presto*.

Godine 1940. na *internoj priredbi* izvedena je skladba „W. A. Mozart: Andante iz d-dur kvarteta, op. 29.“ i „J. L. Tulon: Deveti koncert op. 91. – za flautu i klavir“.¹⁰¹ Ovo je prva zabilježena izvedba Mozartovog djela za flautu u sklopu djelovanja glazbene škole HGZ-a i Državne Muzičke akademije.

⁹⁷ Izvještaj 1930./1931.: 32

⁹⁸ Izvještaj 1932./1933.: 5.

⁹⁹ Izvještaj 1930./1931.: 42.

¹⁰⁰ Büchner: *Flute concerto no.8., op. 64.* [<https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/9e/IMSLP79537-SIBLEY1802.12650.7253-39087009391816flute.pdf>] 15.5.2020.

¹⁰¹ Izvještaj 1939./1940.: 7., 33. O skladbi vidi prethodnu stranicu.

7. Popis muzikalija knjižnice Hrvatskoga glazbenog zavoda

U Prilogu 2 naveden je popis muzikalija za flautu iz knjižnice HGZ-a, prema skladateljima za flautu koji se spominju u radu. Podatci su preuzeti s digitalnog repozitorija HAZU-a koji sadrži ovaj digitalizirani popis muzikalija. Iz njega je ponovno vidljiva velika popularnost fantazija i ostalih varijacija na operne teme. Zanimljivo je da knjižnica ne sadrži ni jedno djelo Wilhelma Poppa koji je bio toliko popularan u izvođačkoj praksi u prijelazu s 19. na 20. stoljeće. Moguće je da su muzikalije zadržane u privatnoj zbirci nastavnika ili sl. Na kraju svakog naslova nalazi se inventarni broj skladbe, a što je taj broj manji, notni je primjerak starijeg datuma nabavke.

8. Popis flauti iz Pohrane Hrvatskoga glazbenoga zavoda

Instrumenti iz Pohrane HGZ-a čuvaju se u Muzeju za umjetnost i obrt (MUO) u Zagrebu. Na popisu instrumenata nalazi se osam flauti njemačke, austrijske, češke i slovačke izrade. Instrumenti su drveni, eventualno sa metalnim klapnama i s dodatcima slonovače. Drveni instrumenti najčešće imaju 6 rupica i 8 klapni. Prevladavaju flaute tzv. starog sistema, a datiraju se u razdoblje od početka 19. do 20. stoljeća. Stariji instrumenti su konusni, a sužavaju se prema kraju instrumenta. Primjerak flaute iz 20. stoljeća je cilindričan i Böhmovog je sistema izrade flaute.¹⁰² Iz svega navedenog može se zaključiti da je u 19., ali i u velikom dijelu 20. stoljeća sviranje flaute poučavano na starom sistemu flaute te je bilo potrebno više vremena kako bi se Böhmovi instrumenti ustalili u poučavanju na našem području. Popis flauti iz pohrane HGZ-a nalazi se u Prilogu 3.

¹⁰² Theobald Böhm (Boehm) (1795.-1881.) njemački flautist i reformator tehnike sviranja flaute i drugih drvenih puhačkih instrumenata. Ispitivanjem najboljih akustičkih mjesta za rupice, na flauti je stvorio sistem zahvata kakav danas poznajemo. Osim što je bio intonativno precizniji, njegov je instrument glasniji i povećava tehničke mogućnosti izvedbe. Novi su zahvati doprinijeli nestanku nezgodnih, prijašnjih „viličastih“ zahvata.

9. Zaključak

Počeci sviranja flaute u Zagrebu vezani su za narodnu tradiciju iz 15. stoljeća te za izvođačko i skladateljsko djelovanje flautista Franje Ksavera Čačkovića Vrhovinskog pod utjecajem Hrvatskog narodnog preporoda u 19. stoljeću. Presudnu ulogu za početak sustavnog poučavanja flaute u Zagrebu imala je glazbena škola Hrvatskog glazbenog zavoda, od svog osnutka 1827. godine. U ovom je radu najvažniji i najveći broj podataka pronađen u *Izvyješćima Hrvatskoga glazbenog zavoda* koja danas predstavljaju vrijedni povijesni izvor za informacije o glazbenoj poduci u ovoj ustanovi. Popularnost flaute i ostalih drvenih puhačkih instrumenata unutar *učione sviranja* nije bila velika što se jasno vidi iz svih analiza broja učenika, a taj se broj još više rasipao prema višim godinama učenja. Ekonomska situacija učitelja *učione sviranja* vidljiva na primjeru nastavnika Josipa Grassea najbolje govori o poteškoćama u HGZ-u na početku razdoblja poučavanja drvenih puhačkih instrumenata. Razdoblje kraja 19. i početka 20. stoljeća obilježilo je djelovanje dvaju nastavnika koji su najduže djelovali poučavajući flautu i ostale drvene puhačke instrumente. To su Vinko Daliba i Franjo Potuček koji su prvi donijeli i *naukovne osnove* na temelju kojih je moguće preciznije pratiti način poučavanja flaute kroz vježbe koje su propisali. Izvođačka praksa učenika odnosi se na učeničke koncerte, a najčešći repertoar čine fantazije i druge varijacije na operne teme. Potučekovim odlaskom iz škole HGZ-a nastupilo je razdoblje težeg pronalaska stalnog učitelja flaute koje je potrajalo gotovo do kraja proučavanog razdoblja (1940. godine). To je vidljivo u velikom broju učitelja koji su se izmijenili u navedenom kratkom razdoblju. Razdoblje državne uprave nad školom od 1920. godine obilježili su nastavnici Karlo Krasnošensky i Juraj Hus. Za potonjeg je vidljivo da je i srednjoškolsko obrazovanje završio u glazbenoj školi HGZ-a, a za obojicu je karakteristično što su bili zaposleni i kao flautisti u orkestru HNK u Zagrebu.

Rad obuhvaća razdoblje do 1940. godine, no on je otvoren za eventualnu nadopunu informacijama do 1951. godine kada se Muzička akademija u Zagrebu odvojila od osnovnog i srednjoškolskog glazbenog obrazovanja. Pronalazak potrebnih izvora za navedeno razdoblje bio mi je otežan zbog situacije sa epidemijom koronavirusa i potresom u Zagrebu u ožujku 2020. godine koji je oštetio zgradu HGZ-a. Ipak, i ovakav pregled poučavanja flaute čini cjelinu iz koje je jasno vidljiv trud nastavnika flaute u glazbenoj školi HGZ-a i razvoj poučavanja flaute na čijim je temeljima nastala današnja vrlo visoka razina poučavanja ovog instrumenta u Hrvatskoj.

Bibliografija

Izvori

Berbiguier, Benoît Tranquille (1816.) *Nouvelle methode pour la Flute divise en trois Parties.*
[\[http://ks.petruccimusiclibrary.org/files/imglnks/usimg/5/53/IMSLP522782-PMLP409695-Nouvelle_m%C3%A9thode_pour_la_fl%C3%B4te_-...-Berbiguier_Antoine-Tranquille_bpt6k1163735m.pdf\]](http://ks.petruccimusiclibrary.org/files/imglnks/usimg/5/53/IMSLP522782-PMLP409695-Nouvelle_m%C3%A9thode_pour_la_fl%C3%B4te_-...-Berbiguier_Antoine-Tranquille_bpt6k1163735m.pdf) (stranica posjećena 9. svibnja 2020.)

Fürstenau, Anton Bernhard. *24 Tägliche Studien op.125.*
[\[https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/a/ab/IMSLP456649-PMLP742348-ABFurstenau_24_T%C3%A4gliche_Studien,_Op.125_Litolff.pdf\]](https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/a/ab/IMSLP456649-PMLP742348-ABFurstenau_24_T%C3%A4gliche_Studien,_Op.125_Litolff.pdf) (stranica posjećena 15. svibnja 2020.)

Molique, Bernhard. *Flute concerto op.69.*
http://ks.petruccimusiclibrary.org/files/imglnks/usimg/0/08/IMSLP103381-PMLP211300-Molique_Flute_Concerto_op69_Flute.pdf (stranica posjećena 15. svibnja 2020.)

Büchner, Ferdinand. *Flute concerto no.8., op. 64.*
[\[https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/9e/IMSLP79537-SIBLEY1802.12650.7253-39087009391816flute.pdf\]](https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/9e/IMSLP79537-SIBLEY1802.12650.7253-39087009391816flute.pdf) (stranica posjećena 15. svibnja2020.)

Soussmann, Heinrich. *Vingt-quatre études journalieres op.53.*

Steckmest, Henry. *Fantasies brillantes sur des chansons favorites pur la flûte. No.2 Abt: Schlaf Wohl du süfser Engel. No.3 Abt: Gute Nacht du meni herziges Kind.*
[\[https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/92/IMSLP100990-PMLP207226-Steckmest_-_Fantaisies_brillantes_No.1_FIPt.pdf\]](https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/92/IMSLP100990-PMLP207226-Steckmest_-_Fantaisies_brillantes_No.1_FIPt.pdf) (stranica posjećena 15. svibnja 2020.)

Tulou, Jean Louis. *Grand solo no .9 op. 91.*
[\[https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/94/IMSLP267154-PMLP432717-Tulou_Solo_No9_op91_Flute.pdf\]](https://imslp.simssa.ca/files/imglnks/usimg/9/94/IMSLP267154-PMLP432717-Tulou_Solo_No9_op91_Flute.pdf) (stranica posjećena 15. svibnja 2020.)

Popis muzikalija knjižnice Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu, kataložne kartice

Stranica Digitalne zbirke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti:

[\[https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=l&msq=hgz\]](https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=l&msq=hgz) (stranica posjećena 8. svibnja 2020.)

Popis arhivske građe – Izvješća Hrvatskog glazbenog zavoda

Digitalizirana izvješća Glazbene škole Hrvatskoga glazbenog zavoda

[\[https://hgz.eindigo.net/?zbirka=I\]](https://hgz.eindigo.net/?zbirka=I) (stranica posjećena 8. svibnja 2020.)

Imenik i razredba učionah Narodnog zemaljskog glazbenog zavoda u Zagrebu

1872./73., 1873./1874., 1874./75.

Izvješća Narodnog zemaljskog glazbenog zavoda u Zagrebu

1868./69., 1870./71., 1876., 1877., 1878., 1879., 1880., 1881., 1882., 1883., 1884., 1885.,
1886., 1887., 1887./88., 1888./89., 1889./90., 1891., 1891./92., 1892./93., 1893./94., 1894./95.,
1895./96., 1896./97.,

Izvješće Hrvatskoga zemaljskoga Glazbenoga zavoda

1897./98., 1898./99., 1899./1900., 1900./1901., 1901./1902., 1902./1903., 1903./1904.,
1904./1905., 1905./1906., 1906./1907., 1907./1908., 1908./1909., 1909./1910., 1910./1911.,
1911./1912., 1912./1913.

Izvještaj Kraljevske / Državne Muzičke akademije u Zagrebu

1924./1925., 1927./1928., 1929./1930., 1930./1931., 1932./1933., 1934./1935., 1939./1940

Literatura

Adorján, András (2009.) *Lexikon der Flöte*. Laaber: Laaber-Verlag.

Blažeković, Zdravko (2002.) *Glazba osjenjena politikom, Studije o hrvatskoj glazbi između 17. i 19. stoljeća*. Zagreb: Matica hrvatska.

Blažeković, Zdravko (1984.) The economic position of Zagreb musicians in the sixties and seventies of the nineteenth century, *International review of the aesthetics and sociology of music*. Vol. 15., No.2.

Goglia, Antun (1927.) *Hrvatski glazbeni zavod 1827.-1927.*, Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare.

Horvat, Rudolf (1942.) *Zagreb, Povijest hrvatskoga glavnog grada*. Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima.

Hrobec, Ivana, Švoger, Vlasta (2010.) Školstvo kao politikum: Opći školski red iz 1774. *Anali za povijest odgoja Hrvatskog instituta za povijest*. Vol. 9.: 5-47.

Hrvatski glazbeni zavod. *O nama, povijest Zavoda*. [<https://www.hgz.hr/o-nama/povijest-zavoda-2/>] (stranica posjećena 10. travnja 2020.)

Kuhač, Franjo Ksaver (1890.) *Katekizam glazbe (prema I. C. Lobeu)*, 2. izdanje, Zagreb: Kugli i Deutsch.

Kuhač, Franjo Ksaver (1893.) *Ilirski glazbenici*. Zagreb: Matica hrvatska.

Novak, Vjenceslav (1889.) *Priprava k nauci o glasbenoj harmoniji: za učiteljske škole*. Zagreb: Naklada Kr. Hr. – Slav. – Dalm. zemaljske vlade.

Perić, Ivo (2015.) „Preporodno doba“ u: Šanjek, Franjo (ur.) *Povijest Hrvata*, Zagreb: Školska knjiga, 366.-378.

Šaban, Ladislav (1968.) *Razvoj muzičkog školska u SR Hrvatskoj 1788.- 1968.*, Zagreb: Štamparija „Obris“.

Šaban, Ladislav (1982.) *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*, Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod.

Popis slika

Slika 1 Vrjednovanja učenika (Izvješće 1872.: 10.).....	12
Slika 2 Učevna osnova Vinka Dalibe (Izvješće 1877.: 5.).....	15
Slika 3 Naukovna osnova Franje Potučeka (Izvješće 1885.: 8.)	20

Popis tablica

Tablica 1 Popis broja učenika <i>učione sviranja</i> Vinka Dalibe po razredima	16
Tablica 2 Popis broja učenika <i>učione sviranja</i> Franje Potučeka.....	22
Tablica 3 Popis ukupnog broja i broja redovitih učenika flaute Franje Potučeka.....	22
Tablica 4 Popis broja izvanrednih učenika flaute Franje Potučeka.....	23
Tablica 5 Popis broja <i>frekventanata</i> flaute Franje Potučeka.....	23
Tablica 6 Popis ukupnog broja i broja redovitih učenika flaute od 1906. do 1913. godine.....	27
Tablica 7 Popis broja izvanrednih učenika flaute od 1906. do 1913. godine	27
Tablica 8 Popis broja <i>frekventanata</i> flaute od 1906. do 1913. godine.....	28

Prilozi

Prilog 1

Popis skladbi za flautu Franje Čačkovića Vrhovinskog (prema Kuhaču)¹⁰³

1. *Vienac narodnih glasova za veliki orkestar. Isto to za tursku (vojničku) glazbu. Isto to za glasovir. - Ovaj komad bio je prvi put izveden god. 1847. u jednom koncertu zagreb. glazbenoga zavoda.*
2. *Varijacije za flautu na rusku pučku popievku "Tužan Kozak (Liepa Minka)".*
3. *Varijacije za flautu na hrv. pučku popievku nJasno sunce sad potamni" uz veliki orkestar.*
4. *Varijacije za flautu na Lisinskovu popievku Iz Zagorja od prastara".*
5. *Varijacije za flautu, sopjelu (hoboe) i krilni rog na melodiju njeke hrv. narodne koračnice, uz veliki orkestar.*
6. *Varijacije za flautu na popievku „Bieli mjesec tebi tužim", uz veliki orkestar. Melodija te pjesme njemačkoga je porietla, a i tekst je preveden iz njemačkoga.*
7. *Fantazija za dvie flaute, fagot, violoncelo i dva roga, uz veliki orkestar.*
8. *Bršljanke, variacije za flautu na hrv. pučku popievku "Ja se šećem, tužan hodim".*
9. *Trozvučna jeka, za dvie flaute, dva klarineta, dva roga i dvie trublje uz veliki orkestar.*
10. *Varijacije za flautu, klarinet i violinu uz veliki orkestar.*
11. *Polonaise, za veliki orkestar.*
12. *Posebni glasovi i oproštaj, za flautu uz veliki orkestar.*
13. *Koraljke, četvorka za veliki orkestar. - Ista za glasovir.*
14. *Dvoranke, hrvatski valceri za veliki orkestar. - Isti za glasovir.*
15. *Narodni manevrir-marši – marši zagrebačke garde. Za veliki orkestar „od Franja Xav. Čačkovića, zagrebačkog gardista". - Isti marš za glasovir.*

¹⁰³ Kuhač, *Ilirski glazbenici*, 151, 152.

16. *Tri narodne polke: Hela, Leda i Vesna za veliki orkestar. - Iste za vojničku glazbu. - Iste za glasovir.*

17. *Četiri hrvatska pučka kola: Koleda, Zora, Živa i Pljeskavica s trijama za veliki orkestar. - Ista kola za glasovir u dvie ruke, i za glasovir u četiri ruke. - To su četiri figure dvoranskoga kola.*

18. *Franjovka, fantazija za flautu uz pratnju dviju violina, viole, violoncela, violona, dvaju rogova i glasovira.*

19. *Davor I., zabava za flautu, krilni rog i trombe uz veliki orkestar.*

20. *Davor II., zabava za flautu uz veliki orkestar.*

Prilog 2

Popis muzikalija knjižnice Hrvatskoga glazbenog zavoda

Bach, J. S.: *Suite in H moll, fur Flote, zwei wiolinen, viola, violoncellund contrabass mit ausgefurthen Acopagnement versehen von R. Franz – F. E. C. Leuckart, Leipzig. /Dvije partiture i dionice/ (7651)*

Berbiguier: *Fantasie sur la Cavatine de la Gazza Ladra de Rossini pour Flute avec Accompaniment de Piano-Forte. Oeuvre 65. Berlin, Chez F. S. Lischke. (2689)*

Berbiguier, T: *Melodie Concertante pour Flute et Piano. Oeuv. 132. Breitkopf & Hartel, Leipsic. (2629)*

Berbiguier, T.: *Tre sonate brillanti e facili per il Flauto con accompagnamet to di Viola ad libitum. V. libri di sonate. Opera 42. Ia Raccolta, Sonata 1.1. Gio. Ricordi, Milano. (4010)*

Briccialdi, G.: *Le carnaval de Vénise pour Flüte avec accompagnement de Piano. Op. 77., Mayence. Les Fils de B. Schött. (2684)*

Briccialdi, G.: *Concertino per Flauto con accompagnamento di Pianoforte, op.10. (2631)*

Briccialdi, G.: *Fantasia per Flauto con accompagnamento di Pianoforte o d'Orchestra sopra un Motivo dell'Opera Linda di Chamouni del G. Donizzeti op.14. G. Ricordi, Milano. (2712)*

Briccialdi, G.: *Portafoglio per i dilettanti No. 1. Fantasia elegante pour Flute avec accomp. de Piano sur des motifs de l'opera Beatrice di Tenda de Bellini.* B. Scott, Mayence. (2710)

Briccialdi, G.: *Souvenir de l'Opera Linda de Chamounix par A. Piatti transcrit pour Flute avec de acc. de Piano. Op. 13.* B. Scott, Mayence. (2711)

Briccialdi, G.: *Capricce pour la Flüte sur des Motifs de l'Opera I Lombardi de Verdi avec Petit Orchestre arrange per Guillaume Baron Hellenbach. /Partitura, rukopis/* (3011)

Briccialdi, G.: *Capricce op. 28. sur des Motifs sur de l'Opera de Verdi Ernani pour la Flute avec l'Orchestre. /Partitura, rukopis/* (3009)

Briccialdi, G.: *Fantasia sur des motifs de l'Opera La Fille du Regiment pour la Flute avec accomp. d'Orchestre arrangee per G. B. de Hellenbach. /Partitura, rukopis/* (3006)

Briccialdi, G.: *Partitione de la Fantasia sur des Motifs de l'Opera Lucia di Lammemoor, Air final pour la Flute par G. Briccialdi. Op. 27. avec accomp. d'Orchestre arrangee per G. B. de Hellenbach. /Partitura, rukopis/* (3007)

Briccialdi, G.: *Partitione de la Pot-pourri Fantastique sur des motifs des Operas Lucrezia et Lucia pour la Flute par Briccialdi op. 46. avec accomp. d'Orchestre arrangee per G. B. de Hellenbach. /Partitura, rukopis/* (3008)

Briccialdi, G.: *Caprice aus der Oper „Ernani“, von Verdi für Orchester. /Dionice, rukopis/* (7702)

Briccialdi, G. et Strakosch, M.: *Duo concertant pour Piano et Flute sur des Motifs de l'Opera I due Foscari de Verdi.* B. Scott, Mayence. (2713)

Fürstenau, A. B.: *Bouquet des Tons. 24 tägliche Studien für die Flüte. Op.125. Neue revidirte Ausgabe von H. Böhme.* H. Litolff, Braunschweig. (2537)

Fürstenau, A. B.: *Duixième Concerto pour la Flute, avec. accomp. De l'Orchestre ou de la Pianoforte. Op. 33.* Breitkopf & Härtel, Leipsic. (2637)

Fürstenau, A. B.: *Divertissement pour la Flute avec accomp. Du Piano, op. 82. /Rukopis/* (2638)

Fürstenau, A. B.: *Amusements pour la Flute avec accomp. de Pianoforte. Op. 65.* Pierre Machetti ci-devant Charles, Vienne. (2639)

Fürstenau, A. B.: *Fantasia pour Flute et Harpe ou Piano-Forte, Op.67., No.8. des Fant. C. F. Peters, Leipzig.* (2640)

Fürstenau, A. B.: Trois Rondinos faciles pour la Flute avec accomp. de Piano-forte sur des themes favoris des Operas. Op.103., No.3. Norma de Bellini. A. M. Leischinger, Berlin: 1874. (2773)

Fürstenau, A. B.: Divertissement avec des themes de la Muette de Portici. Schlumemerlied und Berceuse des Massaniello pour la Flute avec accompagnement de l'Orchestre. Breitkopf & Härtel, Leipzig. /Dionice/ (3057)

Fürstenau, A. B.: Deuxieme Polonaise pour la Flûte avec accompagnement de 2 Violons, 1 Viola, 2 Corni et Violoncello Basso. /Dionice/ (3063)

Fürstenau, Kaspar: Divertimento za flautu i klavir. (2690)

Kummer, G.: Trois Duos Concertants pour deux Flûtes. Oeuv. 9. B. Schott, Fils, Mayence. (3988)

Kummer, G.: Trio pour Trois Flûtes. Op.24. Nuov. Edition revu par L. Doppler. J. Andre, Offenbach. (3790)

Kummer, G.: Fantasia la Sonnambula de Bellini pour Flûte et Pianforte. Op.150. /Prijevis/ (2805)

Kummer, G.: The last Rose of Summer varie pour Flûte avec Piano ad libitum. /Prijevis/ (2806)

Kummer, K.: *Trio brilliant pour Trois Flûtes. Op.30.* Nouv edition par L. Doppler. J. Andre, Offenbach. (3791)

Nema ni jedne Poppove skladbe

Soussmann, H.: Grosse praktische Flötenschule in vier Abtheilungen. Op.53. J. Schuberth & Co., Leipzig. (2563)

Soussmann, H.: Transcriptions pour Flûte avec Piano.No.1. Les Soupirs. Deux Nocturnes de Kalkbrenner. Schuberth & Co., Hamburg. (2829)

Terschak, A.: Studien in sammtlichen Tonarten für die Flöte. Op.131. C Grosse Studien. Heft 1/2. J. Andre, Offenbach. (2567)

Terschak, A.: Der erste Unterricht für flöte. 64 tägliche Uebungen. Heft 1, Heft 2., A. Cranz, Leipzig. (2568)

Terschak, A.: 12 Duos progressifs pour Deux Flûtes. Op. 170. B. Schott's Söhne, Mayence. (3996)

Terschak, A.: *Duos faciles et progressifs pour 2 Flûtes. Op.131.* A. J. Andre, Offenbach. (3997)

Tulou: *Fantasie pour la Flute avec Accompagnement de Pianoforte.* Oeuv.23. Breitkopf & Härtel, Leipzig. (2693)

Tulou et Schoberlechner: *Duo brillant sur des motifs de l'Opera Il Giu?smonto pour Flûte et Piano.* N. Simrock, Bonn. (2867)

Tulou: *Fantasie pour la Flute avec Accompagnement de Pianoforte sur un Thème des deux Journes „Un bienfait n'est jamais perdu“.* Op.41. J. Ricordi, Milano. (2868)

Tulou: *Trois Bagatelles pour la Flûte avec Accompagnement de Piano sur des motifs de l'Opera Guise ou Les Etats de Blois de G. Onslow.* Ouev.76., No.1. Fr. Kisther, Leipsig. (2869)

Tulou: *Fantasie pour la Flute avec Accompagnement de Pianoforte sur un thèmes de l'Opera Le Domino Noir de Auber.* Oeuv. 78. Breitkopf & Härtel, Leipzig. (2870)

Tulou: *Giovinetto Cavalier nel Crociato.* Arrange pour la Flûte avec accomp. de Piano-Forte, op.40. C. F. Peters, Leipzig. (2871)

Prilog 3

Pohrana Hrvatskog glazbenog zavoda u MUO

Redni broj	Inventarna oznaka	Naslov
1.	POH-HGZ 01	flauta
2.	POH-HGZ 02	flauta
3.	POH-HGZ 03	piccolo flauta
4.	POH-HGZ 04	piccolo flauta
5.	POH-HGZ 05	flauta
6.	POH-HGZ 40	flauta
7.	POH-HGZ 72	flauta
8.	POH-HGZ 73	flauta